

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การพูดและการอ่านในวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการฟัง การพูดและการอ่าน
 - 1.1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการฟัง
 - 1.2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูด
 - 1.3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดแต่ละเรื่องปรากฏดังนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการฟัง การพูดและการอ่าน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับประถมศึกษา ครูควรเริ่มต้นให้ความสำคัญในการฝึกฝนทักษะทางภาษาอย่างถูกวิธี โดยผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการฟัง การอ่านและการพูด ดังนี้

1.1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการฟัง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับประถมศึกษา ครูควรเริ่มต้นให้ความสำคัญในการฝึกฝนทักษะการฟังให้แก่ นักเรียนควบคู่ไปกับทักษะการอ่านเพราะการฝึกการฟังทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนวิธีการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นจากความตั้งใจฟังเสียงที่ได้ยิน ทำให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับวิธีการฟังเพื่อการเรียนรู้ และเห็นความสำคัญของการฟัง นอกจากนี้ครูยังควรมีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการฟังดังต่อไปนี้

1.1.1. ความหมายของการฟัง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำ “ฟัง” ซึ่งเป็นคำกริยาว่า “ตั้งใจสดับ คอยรับเสียงด้วยหู ได้ยิน” (2546: 811)

อภิรักษ์ อนุษาน (2554:3) กล่าวว่า การฟัง หมายถึงการได้ยินอย่างรู้เรื่อง และเข้าใจความหมายของเสียงที่ได้ยินตรงตามจุดประสงค์หรือเจตนาของผู้เปล่งเสียงส่งสารนั้น มีการใช้สมาธิและความตั้งใจที่จะจำประเด็นของสิ่งที่ได้ยิน

การฟัง เป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างการรับรู้และความรู้ทางภาษา หมายถึง การที่เราได้ยินเสียงพูดแล้วรู้เรื่อง เข้าใจ ตลอดจนสามารถแยกแยะประเด็นของเรื่อง จับใจความ ตีความ และวิเคราะห์สารที่ฟัง และในขั้นสูงขึ้นไป การฟังยังหมายถึง การใช้วิจารณญาณพิจารณาว่าสิ่งที่ได้ยินนั้นควรเชื่อหรือไม่ และพยายามจดจำสิ่งที่เราเห็นว่าเป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นกระบวนการทางความคิดนั่นเอง

การฟัง คือ พฤติกรรมการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลของบุคคลหนึ่ง หลังจากได้ยินเสียงพูดหรือเสียงอ่าน ซึ่งเป็นพฤติกรรมการใช้ภาษาภายนอกตัวบุคคลจากอีกบุคคลหนึ่ง เมื่อเสียงนั้นมากระทบโสตประสาทของผู้รับ คือ ผู้ฟัง แล้วผู้ฟังก็จะนำเสียงพูดเหล่านั้น เข้าสู่กระบวนการทางสมอง คือ การคิด ด้วย

กล่าวโดยสรุปการฟังหมายถึง การรับรู้เสียงในภาษาอย่างตั้งใจ แล้วผ่านเข้าสู่กระบวนการทำงานของสมอง มีการแปลความ ตีความ ขยายความเพื่อสร้างความเข้าใจ กับเสียงนั้นซึ่งนับว่าได้เกิด กระบวนการคิดขั้นพื้นฐานขึ้นภายในตัวบุคคล และเมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องก็จะเกิดทักษะการฟังจนสามารถใช้เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีได้

1.1.2. ความหมายของการได้ยิน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำ “ได้ยิน” ซึ่งเป็นคำกริยาว่า “รู้เสียงด้วยหู” (2546: 419)

การได้ยินนั้นเป็นการรับรู้เสียงโดยไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน ผู้ได้ยินอาจไม่สนใจเสียงที่ได้ยินเหล่านั้น จึงไม่เข้าสู่กระบวนการรับรู้ความหมายเพราะไม่มีเจตนาเช่นนั้น

สรุปได้ว่า การได้ยินหมายถึง การรับรู้เสียงใดๆ ที่มากระทบกับโสตประสาทอย่างไม่มีเจตนาหรือไม่ตั้งใจ จึงอาจไม่นำไปสู่การเข้าใจความหมายของเสียงที่ได้ยิน แต่การได้ยินจะเกิดประโยชน์และมีความสำคัญก็ต่อเมื่อเข้าไปมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฟังในขั้นเริ่มต้น

1.1.3. ความสำคัญของการฟัง

คนในยุคก่อนมักอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ คนจำนวนมาก จึงเรียนรู้ผ่านการฟังเรื่องราวต่างๆ ในปัจจุบันเมื่อคนอ่าน เขียนได้มากขึ้น การเรียนรู้ผ่านการฟัง จึงมีน้อยลง ดังที่ ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525, คำนำ) กล่าวว่า “บทบาทของการหาความรู้ด้วยการฟังเปลี่ยนไปจากเดิม คือ เปลี่ยนจากการฟังเพื่อจดจำความรู้ มาเป็นการฟังเพื่อเข้าใจความคิดความเห็นต่างๆ เป็นสำคัญ การฟังเพื่อจดจำมีบทบาทน้อยลง

กว่าแต่ก่อนมาก” และอาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทางเทคโนโลยีการพิมพ์ จึงทำให้ “การอ่าน” มีบทบาทมากกว่าการฟังอย่างเห็นได้ชัด แต่ตามความจริงการฟังยังมีความจำเป็นต้องใช้เพื่อการดำเนินชีวิต ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะใช้ในการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงยังควรให้ความสำคัญกับการฟังให้มากเช่นเดิมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ความสำคัญของการฟังในชีวิตประจำวัน

การฟังยังมีความสำคัญในชีวิตประจำวัน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) “การฟังที่ดียอมทำให้ผู้ฟังเกิดปัญญา เกิดความรอบรู้เฉลียวฉลาด” ความแปลจากพุทธวจนะที่ว่า “สุสสสํ ลภเต ปณฺญํ: ฟังด้วยดียอมมีปัญญา”
- 2) การฟังเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การพูดได้ผลสมบูรณ์ ผู้ฟังที่ดีจะช่วยให้ผู้พูดไปสู่จุดมุ่งหมายได้ ผู้พูดที่ดีต้องเป็นนักฟังที่ดีด้วยเพราะการฟังช่วยให้เกิดการเรียนรู้วิธีการพูดที่ดีของผู้อื่น
- 3) การฟังเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งของมนุษย์ ทั้งฟังจากเสียงพูดของบุคคลโดยตรงหรือฟังโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ซีดีรอม เป็นต้น หากมนุษย์มีความพิการทางการได้ยิน หรือฟังไม่ได้ก็จะขาดช่องทางการเรียนรู้ที่สำคัญไปช่องทางหนึ่ง
- 4) การฟังเป็นพฤติกรรมการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการคิด เพราะเมื่อฟังแล้วต้องสร้างความเข้าใจสิ่งที่ได้ฟังด้วยการแปลความ ตีความ ขยายความ รวมทั้งสรุปความ จนได้เป็นความคิดของผู้ฟังเองในที่สุด การพัฒนาการคิดของคนจึงทำได้พร้อมๆ กันกับการฟัง
- 5) การฟังเป็นพื้นฐานของแนวความคิดต่างๆ ผู้ฟังจะได้พัฒนาพินความรู้และระดับสติปัญญาจากการรวบรวมข้อมูลและข้อคิดต่างๆ จากการฟังด้วยการสังเกตจดจำและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้มีประสิทธิภาพได้
- 6) การฟังช่วยชักนำให้เกิดความคิดที่ดี เพิ่มพูนความรู้และนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 7) การฟังช่วยให้เกิดความบันเทิงรื่นเริงอารมณ์ ผ่อนคลายความตึงเครียด
- 8) การฟังช่วยยกระดับจิตใจให้คนมีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้นได้เช่น การฟังพระธรรมเทศนา
- 9) การฟังสามารถสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันได้
- 10) การฟังเป็นพฤติกรรมที่เป็นเครื่องสะท้อนและยืนยันความงาม ความไพเราะของภาษาไทย อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่งของชาติ เช่น การฟัง การขับ เหน่ กล่อมหรืออ่านบทร้อยกรองทำนองเสนาะ เป็นต้น

ความสำคัญของการฟังกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา

สมิต (Smith, 1973: 72 อ้างถึงใน วิลเลียม วิมุกตายน 2531: 9) ได้สรุปใจความสำคัญของการฟัง ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาไว้ ดังนี้ คือ

1) นักเรียนในชั้นประถมศึกษาเรียนรู้รายละเอียดต่างๆ จากการฟัง ถ้าเราสอนฟังโดยตรงก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กได้

2) นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนรู้โดยตรงทันทีจากการฟังได้ดีกว่าจากการอ่าน เพราะเด็กในระดับชั้นต้นๆ นี้ยังไม่มีทักษะการอ่านมากพอที่จะอ่านเอาความ ครูจึงควรให้ความสำคัญกับการสอนฟังในฐานะที่เป็นทักษะภาษาเช่นเดียวกับการอ่าน

3) นักเรียนเรียนซ้ำมิได้หมายความว่าต้องด้อยในการฟังไปด้วย ดังนั้น การฟังจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะสอนเด็กเรียนซ้ำ

4) ความสามารถในการฟังของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ในทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่แตกต่างกัน

จากแนวคิดของสมิตดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะเน้นให้เห็นความสำคัญของการฟังแล้ว ยังจะช่วยให้ผู้สอนในระดับประถมศึกษาได้ขบคิดสำหรับเป็นแนวทางไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการฟังได้ดีอีกด้วย

1.1.4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการฟัง

ในการฝึกทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียนครูต้องศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการฟัง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการฟังของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดสภาพแวดล้อมให้ห้องเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการฟังของผู้เรียนให้เหมาะสมเพื่อให้การฝึกทักษะการฟังได้ผลดีตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

เรื่ององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการฟัง มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่ศึกษาในเรื่องนี้ได้เสนอความคิดไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

1) สิ่งเร้าภายนอก คือเสียงพูดหรือเสียงอ่านของบุคคลโดยตรง หรือโดยการบันทึกไว้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ อันมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่ต้องการส่งสารไปยังผู้ฟัง สิ่งเร้าคือเสียงดังกล่าวเหล่านี้ต้องคำนึงถึงคุณภาพของเสียง ความเข้มของเสียง ระดับสูงต่ำของเสียง ความดังความเบาของเสียง ความช้าความเร็วของเสียง รวมทั้งระดับของภาษาถ้อยคำที่ใช้พูดหรืออ่าน ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทักษะของผู้พูดและหรือผู้อ่านที่เปล่งเสียงนั้น หากเสียงที่เป็นสิ่งเร้าจากภายนอกมีคุณภาพดี จะนำไปสู่ความสนใจและความตั้งใจในการฟังของบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนระดับประถมศึกษาซึ่งจะส่งผลดีในการเรียนรู้จากการฟังของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีต่อไป

2) อวัยวะสัมผัสที่ใช้เพื่อการฟัง คือหูหรือโสตประสาทซึ่งนับว่าเป็นอวัยวะที่สำคัญต่อการฟังเป็นอย่างยิ่ง บุคคลที่มีความปกติของหูและโสตประสาท จะมีโอกาสใช้อวัยวะสัมผัสนี้ในการฟังให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการฟังได้อย่างเต็มที่ ซึ่งต้องดูแลรักษาและใช้หูและโสตประสาทอย่างระมัดระวังมาตั้งแต่เกิด เพราะถ้าหูและโสตประสาทพิการแต่กำเนิดหรือเกิดจากอุบัติเหตุต่างๆ ในภายหลัง บุคคลก็ไม่อาจรับรู้เสียงหรือเข้าใจความหมายของเสียงที่ได้ยินได้ ผู้สอนผู้เรียนในระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา จึงควรมีความรู้เรื่องของความผิดปกติในการได้ยินหรือการฟังของผู้เรียนด้วย เพื่อจะได้สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งผู้สอนอาจศึกษาค้นคว้าความรู้ดังกล่าวจากแหล่งความรู้ต่างๆ ด้วยตนเองหรือสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางทางการได้ยินจากหน่วยงานสาธารณสุขต่างๆ ได้

3) ประสบการณ์เดิมของบุคคล จะส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจ กล่าวคือถ้าผู้ฟังมีความรู้และประสบการณ์เดิมที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่ฟัง ผู้ฟังจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเข้าด้วยกันจนเข้าใจเรื่องที่ฟังได้ดีและนำไปสู่การสรุปเรื่องราวได้ดีอีกด้วย เช่น ผู้เรียนที่เคยไปเที่ยวต่างประเทศ เมื่อฟังเรื่องเกี่ยวกับการโดยสารด้วยเครื่องบินก็จะเข้าใจได้ง่าย เพราะเกิดภาพขึ้นในใจได้ชัดเจนกว่า ผู้เรียนที่ไม่เคยโดยสารด้วยเครื่องบิน เป็นต้น

4) พัฒนาการด้านการฟังของผู้เรียน เป็นเรื่องที่พ่อแม่และครูอาจารย์ซึ่งเป็นบุคคลแวดล้อมผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจด้วย เพราะจะช่วยพัฒนาทักษะการฟังของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง และเกิดผลสำเร็จเต็มที่ซึ่งพัฒนาการด้านการฟังของเด็กตั้งแต่แรกเกิด 2-3 เดือนแรก เด็กจะเริ่มสังเกตและแยกแยะเสียงที่ได้ยินทั้งเสียงคน เสียงสัตว์ เสียงธรรมชาติ เสียงกระดิ่ง เสียงรถและเสียงจากวิทยุโทรทัศน์ซึ่งทำให้เด็กเรียนรู้ความแตกต่างของเสียงและที่มาของเสียงนั้นๆ ระบบประสาทของเด็กในช่วงอายุนี้อาจเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่ควรให้ความสนใจดูแลเป็นพิเศษ

เด็กเล็กมักแสดงความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม โดยจะสังเกตจดจำสิ่งที่ผู้ใหญ่พูดคุยกัน และเป็นสิ่งชักนำให้เด็กมีพัฒนาการทางการใช้ภาษาโดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้ เมื่อเข้าโรงเรียนเด็กจะพูดด้วยถ้อยคำภาษาตามแบบอย่างที่ได้รับที่จากทางบ้าน ครูคนแรกที่สอนเด็กจึงต้องระมัดระวังเรื่องภาษาที่ตนพูด เพราะเด็กจะเอาแบบอย่างจากครูตลอดเวลา และแม้ว่าก่อนที่เด็กจะมาโรงเรียน เด็กจะรู้จักคำพูดมาบ้างแล้ว แต่ถ้าครูไม่เอาใจใส่ต่อการฟังของเด็ก โดยถือว่าเด็กมีความสามารถตามธรรมชาติแล้วนั้น ถือว่าเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ครูควรใช้คำพูดที่ง่ายๆ ใช้ประโยคสั้นๆ เมื่อพูดกับเด็ก เพราะความสนใจของเด็กเล็กมักอยู่ในระยะเวลานั้นๆ และเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ ต่อเมื่อความเจริญในการฟังมีมากขึ้น คำพูดของเด็กจะสอดคล้องสัมพันธ์กันมากขึ้นด้วย

เด็กเล็กที่เพิ่งมาโรงเรียน ครูจะต้องพิจารณาสภาพการฟังในขณะที่ได้กรวมกลุ่มกันเล่น จนเห็นความแตกต่างด้านความสามารถในการฟัง ความสนใจในการฟัง ความตั้งใจในการฟัง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ครูที่จะช่วยปรับปรุงการฟังของเด็กให้ดียิ่งขึ้น

5) ลักษณะของภาษาไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะที่อาจทำให้เกิดความกำกวมทำให้ผู้ฟังเข้าใจไปต่างๆ กันได้ ซึ่งอาจส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการฟังของผู้เรียนได้ ลักษณะของภาษาไทยดังกล่าวได้แก่ คำพ้องเสียง และคำที่มีหลายความหมาย ภาษาถิ่น และภาษาเฉพาะกลุ่ม คำราชาศัพท์ คำสุภาพ สำนวนไทยและคำที่ใช้ความหมายโดยนัย คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ เหล่านี้เป็นต้น

6) คุณลักษณะของครูหรือผู้สอน ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการพัฒนาทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องพิจารณาลักษณะและบทบาทที่ถูกทางของตนเอง ในอันที่จะช่วยพัฒนาทักษะการฟังของผู้เรียนให้ดีที่สุด ซึ่งได้แก่ เจตคติเกี่ยวกับการฟัง ผู้สอนจะต้องเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการฟัง เอาใจใส่การฟังของผู้เรียนไม่น้อยไปกว่าการพูด การอ่าน และการเขียน ผู้สอนต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียน มีบุคลิกภาพดี เป็นตัวอย่างผู้พูดผู้ฟังที่ดี มีความสามารถในการใช้ภาษา เป็น “ต้นแบบ” สำหรับเด็กได้ รวมทั้งสามารถกำหนดหรือสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการฟังให้ผู้เรียนได้

7) ความแตกต่างกันของผู้เรียน ทั้งสภาพทางกาย ความรู้พื้นฐานในการฟัง ระดับสติปัญญา ลักษณะอารมณ์ และความสนใจ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการฟัง โดยเฉพาะครูต้องรู้และเข้าใจเป็นอย่างดี ผู้สอนที่ดีจึงควรมีการสำรวจให้พบความแตกต่างของผู้เรียนด้านต่างๆ ก่อน จึงจะสามารถกำหนดแนวทางหรือวิธีการพัฒนาทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและเต็มความสามารถ

8) สภาพแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่ต้องคำนึงอีกอย่างหนึ่ง ทั้งในด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมทางบ้านและทางโรงเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้านอาจพิจารณาด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่หรือคนเลี้ยง และบุคคลอื่นๆ ในบ้าน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อพื้นฐานทางการฟังของผู้เรียนอย่างมาก ขณะที่ในโรงเรียนนั้นผู้สอนอาจพิจารณาลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในกิจกรรมการฟังที่กำหนดขึ้น ทั้งในส่วนของคุณภาพของผู้พูด ความสั้น-ยาวของเนื้อหา สถานที่และบรรยากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

ลักษณะขององค์ประกอบที่พิจารณาจากปัจจัยภายนอก ทั้ง 8 ประการนี้ ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ผู้สอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาต้องตระหนักเห็นความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีจึงจะสามารถดำเนินการพัฒนาทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างสมบูรณ์

1.1.5 จุดมุ่งหมายของการฟัง

การฟังเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา บางครั้งผู้ฟังอาจไม่ได้มีจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ไว้ก่อน แต่สถานการณ์หรือบุคคลอาจเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ และมีพฤติกรรมการรับสารที่ผสมผสาน กระบวนการคิดไปด้วย เป็นการฟังโดยบังเอิญที่อาจให้ประโยชน์แก่ผู้ฟังได้ แต่หากมีการตั้งจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนว่าฟังเพื่ออะไร การฟังก็ย่อมเกิดประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์นั้นๆ

จุดมุ่งหมายของการฟังทั่วไป พอจำแนกได้ดังนี้

1) การฟังเพื่อความรู้ ผู้เรียนมักมีจุดมุ่งหมายในการฟัง เพื่อให้เกิดความรู้โดยตรง เช่น ฟังจากการพูดบรรยายของผู้สอน การพูดรายงาน การศึกษาค้นคว้าของเพื่อนร่วมชั้นเรียน การบรรยาย อภิปรายของวิทยากร รวมทั้งการฟังรายการสนทนาทางวิชาการจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

นอกจากนี้บุคคลทั่วไป อาจฟังเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในวิชาชีพของตน เพื่อให้มีความรู้ใหม่เท่าทันวิทยาการต่างๆ ในโลกที่เกิดขึ้นใหม่ๆ เป็นจำนวนมากและรวดเร็ว

นอกจากการฟังเพื่อความรู้โดยตรงแล้ว ผู้เรียนหรือบุคคลทั่วไปในทุกวิชาชีพ อาจจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อความรู้โดยอ้อม คือ ให้มีความรู้กว้างขวาง เป็นผู้รอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพและสงบสุข บุคคลเหล่านี้ก็จะหาความรู้ทั่วไปจากการฟังข่าว สารคดี ปาฐกถา การสนทนา และการโต้วาที หรือการนำเสนอในรูปแบบอื่นๆ เลือกฟังทั้งสาระที่น่าสนใจทั่วไป เช่น การดูแลรักษาสุขภาพ และโภชนาการ รวมถึงเรื่องที่น่าสนใจเฉพาะเช่น เหตุการณ์บ้านเมือง และความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นต้น

การฟังเพื่อความรู้จะได้ผลตามจุดมุ่งหมายนั้นต้องผ่านพฤติกรรมสำคัญ ได้แก่ การจับใจความสำคัญ การตีความ การแปลความ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้จักประเมินค่าสิ่งที่ได้ฟัง ซึ่งจะได้แนะนำเสนอแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวในลำดับต่อไป ทั้งนี้ต้องตระหนักว่าหัวใจสำคัญของการฟังเพื่อความรู้ อยู่ที่ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในสิ่งที่ได้ฟัง

2) การฟังเพื่อให้เกิดความคิดและการตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปบุคคลอาจเลือกฟังเรื่องราวต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้แนวความคิดจากบุคคลอื่นซึ่งอาจนำแนวความคิดต่างๆ เหล่านั้นไปเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งการเลือกฟังในบางครั้งจะช่วยจุดประกายความคิดให้เกิดขึ้นในตัวผู้ฟังได้ ยิ่งฟังมากและหลากหลายเท่าใด ยิ่งก่อให้เกิดความคิดที่เพิ่มพูนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นความคิดสร้างสรรค์ หรือจินตนาการในด้านต่างๆ ได้

นอกจากนี้แล้ว ในสังคมที่ปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอย่างประเทศไทยนั้น พลเมืองของประเทศมีหน้าที่สำคัญคือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนไปทำหน้าที่ทางการเมืองการปกครองประเทศ

ทุกระดับการปกครอง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือตำบล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น ในฐานะพลเมืองที่ดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องฝึกฝนการฟังที่ดีเป็นนิสัยให้ได้

การฟังการปราศรัยหาเสียงตามในที่สาธารณะหรือฟังจากวิทยุและโทรทัศน์ ควรจะฟังด้วยตนเอง โดยตรง เพราะจะสามารถใช้วิจารณญาณของตนในการพิจารณาและตัดสินใจได้ดีกว่าการอ่านจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาจมีการแต่งเติมความคิดของผู้เขียนลงไปอย่างมีอคติ ทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้ง่าย จุดมุ่งหมายของการฟังข้อนี้ คือ การฟังอย่างมีวิจารณญาณ

3) การฟังเพื่อความบันเทิงและผ่อนคลาย การฟังเพื่อความบันเทิงและผ่อนคลายหรือความเพลิดเพลินอารมณ์ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเกิดความเคร่งเครียดจากการทำงาน และการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงต้องการความผ่อนคลายให้ร่างกายและจิตใจได้หายเหน็ดเหนื่อย การฟังลักษณะนี้ เป็นนันทนาการอย่างหนึ่ง ได้แก่ การฟังเพลง การฟังและชมการแสดงดนตรี การฟังสารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง การฟังธรรมบรรยาย การฟังเรื่องเล่าตลกขบขัน และการฟังเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำตก เสียงคลื่นในทะเล และเสียงนกกร้อ เพื่อให้สมองผ่อนคลาย เกิดสมาธิ เป็นต้น

ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วมาก การมีสื่อหรือเครื่องมือเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ หลากหลาย เช่น โทรศัพท์มือถือมีวิทยุในตัว เครื่องเล่นเทป-ซีดีแบบพกพา และเอ็มพี 3 (MP 3) ฯลฯ ทำให้การฟังตามจุดมุ่งหมายนี้มีอย่างมากในหมู่ ทั้งการฟังในฐานะคู่สนทนาทางโทรศัพท์กับมิตรสหาย การฟังเพลงทางโทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่น หูฟังส่วนตัวที่ฟังได้ทั้งวิทยุและซีดีเพลง ทำให้ผู้เรียนมีความเป็นโลกส่วนตัวมากขึ้น แต่การมุ่งเน้นฟังเพื่อความบันเทิงเพลิดเพลินอารมณ์เป็นนิสัยแต่เพียงอย่างเดียว นั้น อาจส่งผลกระทบต่อ การฟังเพื่อการเรียนรู้ในโรงเรียนได้

4) การฟังเพื่อเข้าถึงความรู้สึกและการฟังเพียงเพื่อผ่าน การฟังตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ เป็นสาระความรู้ตามทฤษฎีการสื่อสาร กล่าวคือ การฟังเพื่อเข้าถึงความรู้สึก มุ่งที่การพยายามเข้าใจในตัวผู้ส่งสารเป็นอย่างแรก และเป็นความเข้าใจโดยรวมของผู้ส่งสาร มิได้เป็นการฟังคำพูดของผู้ส่งสารเพียงอย่างเดียว แต่ประกอบด้วย การรับรู้ในอวัจนสารของการสื่อสารนั้นด้วย เช่น รู้สีหน้าท่าทาง น้ำเสียง อากัปกริยา ตลอดจน การเคลื่อนไหวอย่างอื่น ๆ ของผู้ส่งสาร และรวมถึงการเข้าใจทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ของผู้ส่งสารด้วยซึ่งต้องฟังอย่างตั้งใจ และถือว่าการฟังที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดในการรับข่าวสาร

ส่วนการฟังแบบเพียงเพื่อผ่าน เป็นการฟังในลักษณะที่พยายามให้ได้ข่าวสาร วิเคราะห์ข่าวสารนั้น ทบทวนข่าวสารในเวลาต่อมา และอาจสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ซึ่งผู้ฟังมักเตรียมที่จะทำการ วิพากษ์วิจารณ์ ท้ายที่สุดอาจลงความคิดเห็นว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย (จาร์เนน แกลโกศล 2540: 580 – 581)

จุดมุ่งหมายของการฟังดังกล่าว นับเป็นความสามารถของการฟังที่ควรจะได้ฝึกไว้ก็จะนับเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

5) การฟังเพื่อพัฒนาสมองและรักษาสุขภาพจิต มีผลการวิจัยของต่างประเทศเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการให้ทารกในครรภ์มารดาและระยะแรกเกิด ได้ฟังเพลงบรรเลงที่มีทำนองไม่มีเนื้อร้องที่เรียกว่า เพลงคลาสสิก นั้น สามารถช่วยให้ทารกพัฒนาสมองได้เป็นอย่างดี ช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้เร็วมีการพัฒนาทุกๆ ด้าน สมบูรณ์

นอกจากนี้การบำบัดรักษาสุขภาพจิตของคนไข้จิตเวช ก็ได้มีการนำเพลงคลาสสิก เสียงตามธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำตก เสียงนกร้อง และ เสียงคลื่นลมในทะเล มาใช้กับคนไข้ และได้ผลดีในการรักษา

จุดมุ่งหมายของการฟังทั่วไปที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่แสดงถึงแนวปฏิบัติที่เหมาะสม สำหรับทุกคน ที่ต้องใช้ภาษาด้วยการฟังเป็นปกติวิสัย ถึงแม้ว่าการฟังแต่ละครั้งอาจมีจุดมุ่งหมายบ้าง ไม่มีจุดมุ่งหมายบ้าง แต่ผู้ฟังจะได้ประโยชน์จากการฟังมากที่สุดเมื่อฟังอย่างมีจุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของการฟังตามหลักสูตร

ความรู้ความเข้าใจเรื่องจุดมุ่งหมายของการฟังทั่วไปเป็นสิ่งที่ผู้สอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาต้องมีไว้เป็นพื้นฐานเพื่อช่วยให้เกิดความตระหนักและเกิดแนวคิดในการนำไปสู่การสร้างสรรคกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียนต่อไป แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการฟังตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญด้วย เพราะผู้เรียนอันเป็นผลผลิตทางการจัดการศึกษาจะได้มีคุณภาพดีไปในแนวทางเดียวกันบนมาตรฐานเดียวกันในประเทศตามหลักสูตรระดับชาติและหรือหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมา

การสอนทักษะการฟังในระดับประถมศึกษานั้น หลักสูตรแต่ละหลักสูตรมักกำหนดสาระการฟังไว้คล้ายคลึงกันโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของระดับชั้น ดังหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดรายละเอียดของสาระการฟัง ดังนี้

- 1) ฟังคำแนะนำ คำสั่งง่ายๆ และปฏิบัติตาม
- 2) ตอบคำถามและเล่าเรื่องที่ฟัง ทั้งที่เป็นความรู้และความบันเทิง
- 3) แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกจากเรื่องที่ฟัง
- 4) มีมารยาทในการฟัง
- 5) บอกสาระสำคัญของเรื่องที่ฟัง
- 6) จำแนกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่ฟัง
- 7) ตั้งคำถามและตอบคำถามเชิงเหตุผลจากเรื่องที่ฟัง
- 8) รายงานเรื่องหรือประเด็นที่ศึกษาค้นคว้าจากการฟัง

9) แสดงความรู้ ความเข้าใจจุดประสงค์ของเรื่องที่ฟัง

10) วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากเรื่องที่ฟังอย่างมีเหตุผล

สรุปว่าจุดมุ่งหมายของการฟัง ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการฟังมากที่สุด เมื่อฟังอย่างมีจุดหมาย ฉะนั้นการพัฒนาทักษะการฟังจึงต้องสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนครบคลุมจุดมุ่งหมายต่างๆ อย่างครบถ้วน ผู้เรียนจึงจะมีทักษะในการฟังที่มีประสิทธิภาพ

1.1.6. สภาพแวดล้อมในสังคมที่เกี่ยวกับการฟัง

สภาพแวดล้อมของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียนอย่างมาก และมีผลต่อตัวผู้เรียนทั้งในด้านพัฒนาการทางภาษาและความพร้อมในการเรียนภาษาของผู้เรียน ซึ่งการฟังก็เป็นวิธีการหนึ่งในกระบวนการพัฒนาทางภาษาของผู้เรียนเช่นกัน ฉะนั้นผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางการใช้ภาษาของเด็กจะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีกว่าผู้สอนที่ไม่ให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้ สภาพแวดล้อมที่จะกล่าวในที่นี้เน้นไปที่สภาพแวดล้อมทางสังคม จากหน่วยของสังคมที่ย่อยที่สุดคือครอบครัว โรงเรียน จนถึงสภาพแวดล้อมในสังคมทั่วไป

1) สภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนในครอบครัว ความอบอุ่นที่เด็กได้รับ แรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ครอบครัวจัดขึ้นให้เอื้อต่อความอยากเรียนรู้ของเด็กในการเตรียมประสบการณ์ด้านการฟังและการพูด ครอบครัวและผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมีบทบาทอย่างมาก เพราะวิธีหนึ่งที่เด็กเรียนรู้ภาษาได้คือการเลียนแบบ เด็กเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดทั้งภาษาและกิริยาท่าทาง เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ถ้าเด็กมีผู้เลี้ยงดูที่ช่างพูด ช่างเล่า ชอบพูดคุยกับเด็ก เด็กก็จะพัฒนาภาษาพูดได้เร็วเพราะได้ยินได้ฟังมาก

ผลงานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่ควรอ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่ยังเป็นทารก มอโร (Morrow, 1989: 29) สรุปได้ว่า ในระยะแรกทารกอาจจะยังไม่ตั้งใจฟัง แต่เมื่ออายุประมาณ 3 – 6 เดือน จะเริ่มสนใจดูภาพและฟังเสียง เมื่ออายุประมาณ 6 – 9 เดือน ทารกอยากเปิดหนังสือและตอบสนองต่อสำเนียงการอ่านของผู้ใหญ่ ทารกที่อายุเกือบ 1 ขวบ มักมีส่วนร่วมขณะที่ฟังพ่อแม่อ่านหนังสือ จะพยายามเปิดหน้าหนังสือหรือทำเสียงเหมือนกำลังอ่าน ต่อมาเมื่อประมาณอายุ 1 ขวบ ถึง 1 ขวบ 3 เดือน ทารกที่พ่อแม่อ่านหนังสือให้ฟังสามารถบอกได้ว่าด้านใดเป็นด้านหน้าหรือด้านหลังของหนังสือ (Schickedanz, 1986 อ้างถึงใน Morrow, 1989: 30) วิธีการที่พ่อแม่ให้เด็กนั่งตักแล้วอ่านหนังสือให้ลูกฟัง (McCracken & McCracken, 1972 อ้างถึงใน Morrow, 1989: 24)

จากการศึกษาของมอโร เด็กที่พ่อแม่จัดสภาพแวดล้อมทางการอ่านให้เป็นอย่างดีจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาความสามารถในการอ่านของเด็กเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติโดยที่ไม่ได้เรียน

อย่างเป็นระบบ แต่เด็กได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับหนังสือตั้งแต่วัยทารก พ่อแม่อ่านหนังสือให้ฟังและพูดคุยกันเกี่ยวกับหนังสือ รวมทั้งอ่านคำที่อยู่บนกล่องขนมและสิ่งของต่างๆ ให้ฟัง (Morrow, 1989: 23 – 25)

จะเห็นได้ว่าผู้ที่อยู่ในครอบครัวของเด็กและผู้ใกล้ชิดกับเด็กมีบทบาทสำคัญในการเตรียมประสบการณ์ทางภาษาให้แก่เด็ก โดยให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนไปทีละน้อยตามธรรมชาติ จนเด็กเกิดการเรียนรู้เพียงพอที่จะพัฒนาทางภาษาได้อย่างเหมาะสมต่อไปในระดับประถมศึกษา ซึ่งนอกจากการเตรียมประสบการณ์ก่อนเข้าโรงเรียนแล้ว ครอบครัวของเด็กยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาษาของเด็กในช่วงประถมศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักคิดว่าโรงเรียนประถมศึกษาทำหน้าที่ในการสอนให้เด็กรู้หนังสือ ผู้ปกครองจึงมักจะละเลยการส่งเสริมเด็ก แต่การเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการธรรมชาติ หากผู้ปกครองส่งเสริมการเรียนรู้ทางภาษาของเด็กและเป็นแบบอย่างที่ดีให้ เด็กก็จะพัฒนาไปได้เร็วและเหมาะสมซึ่งรวมถึงการฟังด้วย

2) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางภาษาของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร เหมาะกับวัยและความสามารถของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปได้ดี ในขณะที่เดียวกันการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนอย่างเหมาะสมย่อมจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางภาษาของผู้เรียน นอกจากนี้ลักษณะของผู้สอนและการแสดงออกทางภาษาของผู้สอนก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าผู้สอนมีใจรักภาษาสนใจศึกษาหาความรู้ทางภาษา มีความกระตือรือร้นที่จะหากิจกรรมแปลกใหม่มาให้ผู้เรียนและเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ผู้เรียนก็จะมี ความสนใจเรียนภาษา รักภาษา และหมั่นแสวงหาความรู้ทางภาษาให้มากขึ้น

ในระดับประถมศึกษา ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างเจตคติที่ดีต่อภาษาให้แก่ผู้เรียน ถ้าผู้เรียนมีความชื่นชมในตัวผู้สอนแล้ว ผู้เรียนจะปฏิบัติตามหรือยึดผู้สอนเป็นแบบอย่าง ผู้สอนระดับประถมศึกษาจึงต้องช่วยวางรากฐานทางภาษาที่มั่นคงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภาษาไทย ให้รักและชื่นชมความไพเราะของภาษา แม้ว่าเมื่อผู้เรียนโตขึ้นผู้เรียนอาจจะใช้คำพูดเปลี่ยนไปตามกลุ่มเพื่อนบ้าง ผู้เรียนก็จะตระหนักถึงคุณค่าของภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมอยู่เสมอ

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้สอนในระดับประถมศึกษาจึงต้องตระหนักเห็นความสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาให้แก่ผู้เรียนทุกด้าน เริ่มตั้งแต่ การฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน โดยการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาดังกล่าวด้วย

3) สภาพแวดล้อมด้านสื่อมวลชน ปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญต่อผู้เรียนเพราะผู้เรียนมีโอกาสได้ฟังวิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการสื่อสารในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่างการใช้ภาษาที่กว้างขวางหลากหลายกว่าที่ผู้เรียนได้ยินได้ฟังจากครอบครัวและโรงเรียน ทั้งส่วนที่ดี

และไม่ดี เหมาะสมและไม่เหมาะสม เมื่อมีประสบการณ์ทางภาษามากขึ้นผู้เรียนก็ควรใช้ภาษาได้ดีขึ้น ในยุคที่ การสื่อสารเจริญก้าวหน้าอย่างมากเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีความกล้าพูด กล้าแสดงออก มากขึ้น ผู้สอนจึงควรใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนให้เต็มที่ในการช่วยพัฒนาภาษาให้แก่ผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ภาษาที่ใช้ผ่านสื่อมวลชนก็มีปัญหาอยู่มาก ผู้สอนจึงจำเป็นต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้ภาษาที่เหมาะสม และ พิจารณากลับกรองข้อมูลที่ปรากฏในสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ด้วย

สื่อที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในสังคมปัจจุบันคือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ นับวันจะยังมีอิทธิพลต่อบุคคลในสังคม ทั้งทางบวกและทางลบมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ในปัจจุบันการฟังสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ขยายตัวกว้างขวางมากขึ้นจน กลายเป็นกระบวนการฟังอีกแบบหนึ่ง ที่ครอบงำทัศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุชุมชน รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมและเคเบิลทีวี กลายเป็นผู้นำทางความคิดของสังคม และโน้มนำให้ สังคมคล้อยตาม หรือตัดสินใจคล้อยตามสาร

นับได้ว่าการฟังสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้ฟังควรแสวงหาสารประโยชน์ จากการฟังสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่ให้สื่ออิเล็กทรอนิกส์โน้มนำไปในทางที่เป็นโทษต่อตนเองหรือสังคม ที่สำคัญคือต้องฟังหรือดูอย่างมีวิจารณญาณ

1.1.7. กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการฟังระดับพื้นฐาน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการฟังมีแนวทางที่หลากหลาย บ้างเน้นที่การ พัฒนาทักษะการฟังตามจุดมุ่งหมายของการฟัง บ้างมุ่งพัฒนาทักษะการฟังตามมาตรฐานการเรียนรู้และ ตัวชี้วัดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักซึ่งแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ปฏิบัติกันมาก สำหรับแนวทางที่ จะนำเสนอในที่นี้ จะมุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมาย 2 วิธีหลัก คือ การฟังเพื่อความ เข้าใจ และการฟังเพื่อการวิเคราะห์ ซึ่งถือว่าการพัฒนาทักษะการฟังระดับพื้นฐาน ในการจำแนกตามวิธี หลักทั้ง 2 วิธีนี้ โดยอภิรักษ์ อนุษะมาน(2554:41-50) กล่าวไว้โดยสรุปดังนี้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการฟังระดับพื้นฐาน

การฝึกฟังลักษณะนี้ ผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นกระทำหรือแสดงตามขั้นตอนต่อไปนี้

ก. รู้ความหมายของคำแต่ละคำ

ข. รู้ความหมายของวลีหรือประโยคเมื่อมีคำหลายคำมารวมกัน

ค. รู้ความหมายเรื่องราวในแต่ละย่อหน้า

ง. รู้ความหมายเรื่องราวตลอดทั้งเรื่อง

จ. สามารถตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และทำไม

ฉ. มีความเข้าใจในเรื่องที่ฟังอย่างสมบูรณ์

ในกระบวนการหาความหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่ฟังดังกล่าว ผู้เรียนจะใช้วิธีการแปลความ จากถ้อยคำต่างๆ ที่เข้าใจได้ง่ายๆ อาจเป็นระดับคำที่เคยเรียนรู้มาแล้ว หรือใช้วิธีการค้นคว้าหาความหมาย อย่างง่ายๆ จากการถามผู้รู้เช่นพ่อแม่ ครูหรือเพื่อน หรือใช้ค้นคว้าจากพจนานุกรมเป็นต้นซึ่งไม่ควรมีคำศัพท์ ยากมากนักในระดับเด็กเล็ก แต่หากสิ่งที่ฟังมีคำยากที่มีความหมายโดยนัยอยู่ในเนื้อหา หรือคำที่เป็นสำนวน โวหารต่างๆ ก็ต้องใช้วิธีการตีความซึ่งต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ของผู้ฟัง รวมทั้งบริบทข้อความ เป็น เครื่องช่วย สร้างความเข้าใจซึ่งควรเป็นเด็กที่โตขึ้นมาอีกสักเล็กน้อยเป็นระดับประถม 4-5-6

การฝึกฟังเพื่อความเข้าใจนี้ อาจแสดงออกโดยพฤติกรรมต่างๆ ได้ดังนี้

- 1) ฟังแล้วปฏิบัติตามได้ (ในคำสั่งที่ไม่ซับซ้อน จนถึงซับซ้อนและซับซ้อนมากขึ้น)
- 2) ฟังแล้วตอบคำถามได้ (คำถามง่ายๆ ตรงไปตรงมา จนถึงคำถามที่ยากขึ้นเรื่อยๆ)
- 3) ฟังแล้วเล่าเรื่องที่ฟังได้ (เล่าได้ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไรได้ตรงตามเรื่องที่ฟัง จนถึง เล่าให้มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้นๆ ได้
- 4) ฟังแล้วแสดงความคิดเห็นง่ายๆ ได้

การฟังเพื่อความเข้าใจและแสดงออกเป็นพฤติกรรมดังกล่าวได้ ย่อมแสดงว่าผู้ฟังสามารถจำเรื่องที่ฟัง ได้แม้ว่าอาจเป็นเพียงความจำระยะสั้นก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อควรสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การตรวจสอบพฤติกรรมการฟังดังกล่าวจะไป เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการใช้ภาษาหรือทักษะทางภาษาอื่นๆ เสมอ เช่น การพูด การอ่าน หรือเขียน ทั้งการเล่าเรื่องที่ฟังมา การตอบคำถามจากเรื่องที่ฟัง การแสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่ฟังมา รวมทั้ง การ ปฏิบัติตามโดยกระทำหรือพูด หรือเขียน เป็นต้น และถ้าผู้เรียนสามารถแสดงออกด้วยการพูด เขียนหรือ กระทำได้ที่แสดงว่าเกิดความเข้าใจแล้ว ผู้เรียนมักจะจดจำเรื่องที่ฟังได้ด้วยตนเอง เหล่านี้แสดงให้เห็น ธรรมชาติของการฝึกทักษะทางภาษา ที่จะมีความสัมพันธ์กันเป็นปกติอยู่เสมอที่เรียกว่าทักษะสัมพันธ์ ทั้งนี้ใน ที่นี้หมายถึงการฟังในครั้งใดครั้งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องๆ ไปเท่านั้น ที่ใช้วัดความเข้าใจจากการฟัง หรือการฟังเพื่อความเข้าใจ

สื่อที่ควรนำมาใช้เพื่อการฝึกฝนการฟังเพื่อความเข้าใจ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ทั้ง ด้านประเภทของสื่อและความยากง่ายของสารในสื่อ ซึ่งอาจเริ่มจากการใช้นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน นิทาน คติธรรม นิทานสากล นิยายปรัมปรา ตำนาน บทเพลงกล่อมเด็ก บทเพลงยอดนิยม ข่าว บทความและสารคดี ซึ่งใช้ได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้ต้องพิจารณาสาระจากเรื่องง่ายๆ ไปสู่เรื่องที่ ยากและสลับซับซ้อนขึ้นโดยลำดับด้วย

ผู้เรียนที่จะมีความสามารถในการฟังเพื่อการวิเคราะห์ได้ ต้องมีพื้นฐานของการฟังเพื่อความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อน เพราะหากฟังเรื่องใดแล้วยังไม่เข้าใจ การที่จะวิเคราะห์สิ่งที่ฟังก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ หรือถ้าหากลองวิเคราะห์ทีไปก็จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ที่แท้จริงได้

2) กลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการฟังอย่างมีวิจารณญาณ

การฟังอย่างมีวิจารณญาณอาจดำเนินตามขั้นตอนที่ประยุกต์จากวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2554:25) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องมีเป้าหมายในการฟังทุกครั้ง

2) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องมีประเด็นในการฟังชัดเจน

3) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องประมวลข้อมูลด้านข้อเท็จจริง ความคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ฟัง โดยคิดรอบด้านทั้งกว้าง ลึก และไกล

4) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องวิเคราะห์ จำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการฟังได้และเลือกข้อมูลที่เหมาะสมมาใช้ประโยชน์

5) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องประเมินข้อมูลจากการฟังที่จะใช้ประโยชน์ด้านความถูกต้อง ความพอดี และความน่าเชื่อถือ ก่อนจะนำไปใช้

6) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูล เพื่อแสวงหาทางเลือกหรือคำตอบที่สมเหตุสมผล

7) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องเลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยพิจารณาถึงผลที่จะเกิดตามมา พิจารณาถึงคุณค่าหรือพิจารณาความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ฟัง

8) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องชั่งน้ำหนักของทางเลือกหรือข้อมูลที่เลือกจากการฟังโดยคำนึงถึงผลได้ ผลเสีย คุณหรือโทษที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

9) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องไตร่ตรอง คิดทบทวนกลับไปกลับมาอย่างรอบคอบ

10) ผู้ฟังอย่างมีวิจารณญาณจะต้องประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ฟัง

วิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้เป็นการคิดในระดับสูง มีหลายขั้นตอน และต้องใช้ทักษะอย่างมากในการคิด การพัฒนาตนให้คิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการเป็นผู้รับสารด้วยการฟังที่สามารถรับสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ได้ประโยชน์เต็มที่นั้นจะต้องอาศัยการฝึกฝนคิดอยู่เสมอ จึงจะสามารถรับสารจากการฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาทักษะการฟังให้แก่เยาวชน

ปัจจุบันการฟังจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ตลอดจนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อเยาวชนของชาติเป็นอย่างมาก สารในอินเทอร์เน็ตมีทั้งสารที่มีคุณประโยชน์นานัปการ ขณะเดียวกันก็อาจเป็นแหล่งมอมเมาหลอกลวงเยาวชนทั้งในด้านการพนัน ยาเสพติด และสื่อลามกอนาจารต่างๆ ล่อลวงให้ผู้ที่ขาดสติ

ระมัดระวังถูกชักจูงให้หลงผิดไปได้ง่าย รวมทั้งข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่ส่งมาสามารถรับได้ด้วยการฟังพร้อมกับการดูและการอ่าน เช่น ในการเข้าอินเทอร์เน็ต การดูโทรทัศน์จะได้เห็นภาพ ได้ฟังเสียงพูด ได้อ่านถ้อยคำ การรับสารด้วยทักษะการฟัง ดู และอ่านพร้อมๆ กัน สารเหล่านี้มักโน้มนำให้เชื่อถือ การพิจารณาสารที่ได้รับจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่ผู้รับสารจะได้รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารต่างๆ เหล่านี้ และตกลงใจได้ว่าสมควรเชื่อถือหรือไม่เพียงใด หรือควรจะได้รับรู้เพียงใด เช่น อาจเป็นเพียงการรับทราบ หรือนำไปปฏิบัติหรือเพียงแต่รับรู้ไว้เท่านั้นหรือไม่สนใจ เพราะเกรงว่าอาจเกิดพิษภัยขึ้นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เยาวชนมีความตระหนักระมัดระวังและพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบในทุกครั้งที่รับสาร ด้วยวิจรรย์ญาณของตนเองไม่ว่าจะเป็นสารที่สื่อมาทางใด มิเช่นนั้นจะเกิดผลเสียหายมากกว่าผลดีอย่างแน่นอน

1.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูด

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพูด ผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดในเรื่อง ความหมายของการพูด ความสำคัญของการพูด องค์ประกอบของการพูด กระบวนการฝึกพูด รายละเอียดปรากฏดังนี้

1.2.1. ความหมายของการพูด คำว่าการพูดมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 797) ได้อธิบายความหมายของการพูดไว้ว่า พูด ก.เปล่งเสียงออกเป็นถ้อยคำ

สมจิต ชิวปรีชา (2545: 1) กล่าวถึงการพูดว่าเป็นการติดต่อสื่อความหมายระหว่างมนุษย์โดยใช้เสียง ภาษา แววดา สีหน้า ท่าทางต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดจากผู้พูดไปยังผู้ฟังให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ นิพนธ์ ศศิธร และคณะ (2544: 1) ให้ความหมายการพูดไว้สรุปได้ว่า หมายถึงพฤติกรรมในการสื่อความหมายของมนุษย์ด้วยการพูด โดยใช้สัญลักษณ์ เช่น น้ำเสียง ถ้อยคำภาษา อากัปกริยาท่าทาง สีหน้า แววดา เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้พูดให้ผู้ฟังรับรู้ มีความเข้าใจกัน และเกิดการตอบสนอง

ส่วน บินร์น (Byrne, 1987: 8) อธิบายความหมายของการพูดสรุปได้ว่า หมายถึง กระบวนการสื่อสารสองทางระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ซึ่งเกี่ยวข้องกันกับทักษะการส่งสารด้วยการพูดและทักษะการรับสารเพื่อแสดงความเข้าใจในสาร

1.2.2 ความสำคัญของการพูด

การพูดมีความสำคัญอย่างยิ่ง ศักดา ปั้นแห่งเพ็ชร (2537: 68) กล่าวถึงความสำคัญของทักษะการพูดสรุปได้ดังนี้ การพูดมีความสำคัญทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทำให้สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ และมีส่วนทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

กฤษณีย์ ไวทยะวณิช (2545: 3-5) กล่าวถึงความสำคัญของการพูดสรุปได้ว่า การพูดมีความสำคัญด้านการสื่อสารที่ประหยัด รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมาก นอกจากนั้นยังมีความสำคัญในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ สร้างสันติภาพ และการประกอบอาชีพด้วย

จะเห็นได้ว่า การพูดเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทักษะหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2554:3) กล่าวว่า การพูดมีความสำคัญดังนี้

1) ทำให้สามารถสื่อสารกันได้ การพูดทำให้มนุษย์สามารถสื่อสารความต้องการ ความคิดเห็น ความรู้สึก และอื่นๆ ไปยังบุคคลอื่นและทำให้สามารถเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีการใช้การพูดสื่อสารกับบุคคลหลายระดับและในสถานการณ์ต่างๆ หากปราศจากทักษะการพูดแล้ว มนุษย์ย่อมมีปัญหาในการสื่อสาร

2) สามารถสร้างมิตรและความรู้สึกที่ดีต่อกัน ผู้ใดมีความสามารถในการพูด ย่อมสามารถใช้คำพูดเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ อันส่งผลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างราบรื่น

3) ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตหลายคนต่างมีทักษะการพูดที่ดี ทำให้เจริญก้าวหน้าในการทำงาน สามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นให้ความร่วมมือร่วมใจจนทำให้งานประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

4) ทำให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม บุคคลที่มีทักษะการพูดที่ดี สามารถใช้คำพูดได้เหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะและโอกาส ย่อมทำให้คนในสังคมเชื่อถือและยอมรับ

5) สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่นนั้น ผู้ที่มีความสามารถในการพูดย่อมสามารถใช้คำพูดเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสามารถใช้ทักษะการพูดได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้ปัญหาลดลงหรือหมดไปได้

6) ทำให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี การพูดถือได้ว่าเป็นการสะท้อนบุคลิกของบุคคล ผู้ใดที่มีทักษะในการพูดดี ย่อมทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลให้มีบุคลิกภาพที่ดีด้วย

7) ทำให้ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ผู้ที่มีทักษะในการพูดที่ดี ย่อมเป็นผู้ที่รู้จักความสามารถของตนเอง และได้รับการยอมรับจากผู้ที่ยื่นสื่อสารด้วย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่มีคุณค่า

8) ทำให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้ร่วมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ขณะเดียวกันผู้ที่มี

ความสามารถในการพูดนั้น สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น เป็นนักพูด พิธีกร ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีอาชีพหนึ่ง

การพูดจึงเป็นทักษะที่สำคัญและเป็นประโยชน์กับชีวิตของผู้เรียนอย่างยิ่ง ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของทักษะดังกล่าว เพื่อจะได้ตั้งใจฝึกและพัฒนาความสามารถในการพูดของตนอย่างเต็มศักยภาพ

1.2.3. องค์ประกอบของการพูด

ธนรัชต์ ศิริสวัสดิ์(2554:6-7) กล่าวว่าองค์ประกอบของการพูดประกอบด้วย

ก.ผู้พูด ได้แก่ผู้ใช้ทักษะการพูดในการสื่อสาร ผู้พูดที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้

- 1) มีวัตถุประสงค์ในการพูดที่ชัดเจน ผู้พูดต้องทราบวัตถุประสงค์ของตนในการพูด แต่ละครั้ง เพื่อที่จะได้หาวิธีการสื่อความหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน
- 2) มีการเตรียมข้อมูลที่จะพูด เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแล้ว จะต้องเตรียมข้อมูลในการพูดโดยศึกษาค้นคว้าหรือรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้การพูดมีความน่าเชื่อถือ น่าสนใจ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 3) มีความพร้อมที่จะพูดโดยต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ กล่าวคือมีร่างกายที่แข็งแรง สุขภาพดี ไม่มีอาการเจ็บป่วยขณะที่จะพูด ส่วนด้านจิตใจต้องมีความต้องการที่จะพูด ไม่ตื่นเต้นวิตกกังวลจนไม่สามารถสื่อสารด้วยการพูดได้ ผู้พูดที่เริ่มฝึกใหม่ๆ อาจมีอาการเครียดเพราะกังวลว่าการพูดจะไม่ประสบความสำเร็จ หากไม่มีวิธีการควบคุมหรือลดความเครียด อาจจะตื่นเต้นจนไม่สามารถจะพูดได้ แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเตรียมข้อมูลมาอย่างดีเพียงใด
- 4) เข้าใจความต้องการของผู้ฟัง ผู้พูดที่ดีจะต้องคำนึงถึงผู้ฟังด้วย เพราะผู้ฟังเป็นผู้ที่รับสารโดยตรงจากผู้พูด ผู้พูดจะต้องพยายามศึกษาความต้องการ ลักษณะ และความคาดหวังของผู้ฟัง จึงจะสามารถพูดได้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังด้วย
- 5) มีทัศนคติที่ดีต่อการพูดและผู้ฟัง ผู้พูดที่จะประสบความสำเร็จในการพูดจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการพูดของตนเอง มีความเต็มใจที่จะพูด และอาจรวมถึงการมีความสุขที่จะได้พูด นอกจากนั้นยังต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ฟังด้วย โดยต้องมีความรู้สึกเป็นมิตรกับผู้ฟัง
- 6) มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหา ผู้พูดที่ดีจะต้องพร้อมที่จะรับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ที่อาจเกิดขึ้นขณะที่กำลังพูด เนื่องจากการพูดเป็นการส่งสารที่เกิดขึ้นแล้วดำเนินอย่างต่อเนื่อง ผู้ฟังอาจมีปฏิภาณที่ไม่เป็นไปตามที่ผู้พูดคาดหวัง ดังนั้นผู้พูดจึงต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบในกาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้การพูดบรรลุผลตามที่ต้องการ

ข. สาร ในที่นี้หมายถึง เนื้อหาสาระที่ผู้พูดต้องการจะสื่อความหมายไปยังผู้ฟัง สารในการพูดนี้เป็นสารที่มีลักษณะพิเศษคือ เมื่อพูดแล้วต้องพูดให้ชัดเจน เพราะผู้ฟังไม่สามารถทบทวนได้หากไม่มีการบันทึกไว้ ดังนั้นผู้พูดจะต้องนำเสนอสารดังกล่าวอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันเมื่อพูดจะต้องระมัดระวังมิให้เกิดการผิดพลาด เนื่องจากอาจทำให้การสื่อสารเกิดความเสียหายจนทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้

ค. ผู้ฟัง จัดว่าเป็นบุคคลสำคัญเพราะเป็นผู้รับสารในการพูดแต่ละครั้ง หากปราศจากผู้ฟัง ผู้พูดคงจะไม่ทราบว่า จะสื่อสารกับใคร แม้ว่าผู้พูดจะตั้งใจเตรียมตัวพูดเพียงใด แต่ผู้ฟังไม่สนใจและไม่พร้อม ก็ย่อมทำให้การพูดครั้งนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพูด ผู้ฟังที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1) ตั้งใจฟังสิ่งที่ผู้พูดพูดตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโดยฟังด้วยความสุขใจและใส่ใจ การที่ติดตามฟังผู้พูดตลอดการพูดจะทำให้ได้รับประโยชน์จากการฟังอย่างเต็มที่

2) มีความพร้อมที่จะฟัง ผู้ฟังที่ดีจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะฟัง โดยต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจเช่นกัน ทางด้านร่างกายต้องมีสุขภาพที่ดี ไม่เจ็บป่วย ด้านจิตใจต้องมีความพร้อมที่จะรับฟังผู้พูด โดยต้องตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการฟัง

3) มีทัศนคติที่ดีที่ผู้พูดและเรื่องที่จะฟัง การที่ผู้ฟังจะรับสารจากผู้พูดได้ดีจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้พูดด้วย เพราะหากมีทัศนคติที่ไม่ดีจะมีความรู้สึกไม่อยากฟัง และเกิดความคิดด้านสิ่งที่ฟัง ทำให้รับสารได้ไม่ดี

4) ไม่คาดหวังต่อผู้พูดและเรื่องที่ฟัง มากเกินไป ผู้ฟังจะต้องตั้งความคาดหวังต่อตัวผู้พูดและเรื่องที่ฟังพอประมาณ ไม่ควรตั้งความคาดหวังสูงจนเกินไป เพราะอาจทำให้เกิดความผิดหวังเมื่อไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ เมื่อรู้สึกผิดหวังจะทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านสารที่ได้ฟัง จนทำให้เสียประโยชน์ในการฟังครั้งนั้นอย่างน่าเสียดาย

ง. สื่อ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการพูด เพื่อช่วยให้การพูดบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ง่ายขึ้น การพูดบางเนื้อหาหากผู้พูดใช้เพียงคำพูดเท่านั้น อาจต้องใช้เวลาในการอธิบาย แต่ถ้าใช้สื่อเข้ามาช่วยจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

สื่อที่นิยมใช้ประกอบการพูดอาจจะเป็นรูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ วิดีทัศน์ ซีดี powerpoint แผ่นใส และคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจจะเป็นเสียง ภาพเคลื่อนไหว หรือเว็บไซต์ก็ได้

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกสื่อมาใช้ประกอบการพูด คือ จะต้องนำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาพอเหมาะกับเวลา และช่วยทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง อีกทั้งไม่ควรใช้สื่อมากจนเกินไปจนผู้ฟังไม่สนใจเนื้อหาที่ผู้พูดนำเสนอ

จ. ปฏิกริยาตอบสนอง ได้แก่ ปฏิกริยาของผู้ฟังหลังจากที่ได้รับสารจากผู้พูด ปฏิกริยาตอบสนองนี้อาจจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้พูดหรืออาจเกิดผลตรงข้ามก็ได้ ในกรณีที่เกิดผลตรงข้ามผู้พูดจะต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน สิ่งนี้เองเป็นความแตกต่างของการส่งสารด้วยการพูดกับการเขียน เนื่องจากในการส่งสารด้วยการเขียนนั้น ผู้เขียนไม่มีโอกาสอธิบายกับผู้อ่าน หลังจากส่งสารผ่านการเขียนแล้ว

การจะประสบความสำเร็จในการพูด ผู้พูดต้องศึกษาองค์ประกอบของการพูดให้เข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อจะได้พูดบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2.4. กระบวนการฝึกพูด

ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2554:9-10) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะพูดนั้น ผู้สอนจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้ฝึกอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้ผู้ฝึกเกิดความมั่นใจในการพูดแต่ละครั้ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการพูด และพัฒนาความสามารถในการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการฝึกพูดจะมีขั้นตอนดังนี้

1) **วิเคราะห์ผู้ฟัง** ก่อนที่จะเริ่มพูด ผู้พูดจะต้องทราบก่อนว่าผู้ฟังคือใคร และจะต้องวิเคราะห์ผู้ฟังอย่างละเอียด เนื่องจากผู้ฟังเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การพูดประสบความสำเร็จ เพราะการทราบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ฟังจะช่วยให้ผู้พูดสามารถกำหนดเนื้อหา การใช้ภาษา และวิธีการพูดที่เหมาะสม ดังนั้น ผู้พูดจึงต้องวิเคราะห์ผู้ฟังในเรื่องต่อไปนี้

ก) จำนวน การทราบจำนวนผู้ฟังล่วงหน้าทำให้ผู้พูดเตรียมวิธีการพูดภาษา เนื้อหา และอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ถ้าจำนวนผู้ฟังกลุ่มเล็กไม่เกิน 10-15 คน ผู้พูดสามารถใช้วิธีการพูด แบบเป็นกันเอง ภาษาที่ใช้ค่อนข้างเป็นทางการ เนื้อหาสามารถนำเสนอในลักษณะที่ค่อนข้างเป็นกันเอง อุปกรณ์ไม่ต้องขนาดใหญ่ หากผู้ฟังกลุ่มใหญ่ประมาณ 50 คนขึ้นไป วิธีการพูดภาษา และการนำเสนอเนื้อหาต้องเป็นทางการ มีการใช้อุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่พอที่ผู้ฟังจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนและทั่วถึง

ข) เพศ หากผู้พูดทราบว่าผู้ฟังเป็นบุคคลเพศใด จะทำให้เตรียมเนื้อหา ตัวอย่าง และรายละเอียดต่างๆ ได้สอดคล้องกับรสนิยม และความสนใจของผู้ฟังส่วนใหญ่ได้ เพราะผู้ชายจะสนใจฟังเรื่องการเมือง กีฬา เศรษฐกิจ และเรื่องผจญภัย ส่วนผู้หญิงมักจะสนใจเรื่องสุขภาพ ความงาม ชีวิตครอบครัว และการเมือง ซึ่งการรู้ข้อมูลเรื่องเพศของผู้ฟังจะช่วยให้ผู้พูดเตรียมการใช้พูดได้เหมาะสมกับผู้ฟัง

ค) วัย ผู้ฟังที่มีวัยแตกต่างกันย่อมมีความสนใจฟังเรื่องที่แตกต่างกันด้วย วัยเด็กจะมีความสนใจในการฟังค่อนข้างสั้น สนใจเรื่องที่สนุกสนาน มีจินตนาการ เรื่องเกี่ยวกับของเล่น การ์ตูน และรายการโทรทัศน์ ส่วนวัยรุ่นจะชอบเรื่องที่นำตื่นเต้น เร้าอารมณ์ ทันสมัย เป็นเหตุเป็นผล เรื่องในอนาคต และเรื่องเกี่ยวกับอุดมคติ วัยกลางคนจะสนใจเรื่องการทำงาน เศรษฐกิจ ครอบครัว และสุขภาพ ส่วนวัยสูงอายุจะสนใจเรื่องสุขภาพ

ศาสนา เรื่องที่น่าเชื่อถือ มีเหตุผล และความปลอดภัยของลูกหลาน ดังนั้นหากผู้พูดทราบวัยของผู้ฟังล่วงหน้า จะช่วยให้เตรียมเนื้อหาและวิธีการพูดได้อย่างเหมาะสม

ง) ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาของผู้ฟังมีผลต่อความสามารถในการรับรู้เนื้อหา และเรื่องที่คุณพูดนำเสนอ ผู้ฟังที่มีระดับการศึกษาสูงหรือมีความรู้และประสบการณ์ จะเข้าใจเรื่องที่พูดได้ง่ายและรวดเร็ว ส่วนผู้ฟังที่มีระดับการศึกษาต่ำหรือมีความรู้และประสบการณ์น้อย ย่อมจะเข้าใจเนื้อหาต่างๆ ได้ยากหรือไม่เข้าใจเลย ดังนั้นผู้พูดจะต้องเตรียมเนื้อหา และการใช้ภาษาให้เหมาะกับผู้ฟัง

จ) อาชีพ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพมีความสำคัญและจำเป็นมากในการเตรียมตัวพูด เพราะจะทำให้เข้าใจความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ปัญหา ค่านิยม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟัง เพื่อจะได้เตรียมเนื้อหา และตัวอย่างที่เหมาะสม

ฉ) ภูมิหลังทางสังคมและสถานะทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม สถานะทางเศรษฐกิจ ย่อมทำให้โลกทัศน์และความคาดหวังของผู้ฟังมีความแตกต่างกัน ผู้พูดจึงควรระมัดระวัง ในการแสดงทรรศนะ และยกตัวอย่างที่ไม่กระทบความรู้สึกของผู้ฟัง

ช) ความคาดหวัง ผู้พูดควรลองทำตัวเป็นผู้ฟัง แล้วจินตนาการว่าผู้ฟังมีความคาดหวังในการฟัง เรื่องตนจะพูดในลักษณะใด เพื่อจะได้เตรียมเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ ให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ฟัง

1.2.5. การเตรียมเนื้อเรื่อง การเตรียมเนื้อเรื่องเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะในการพูดที่ต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้า จะต้องมีการเตรียมเนื้อเรื่องอย่างละเอียด และใช้เวลาในการเตรียมตัวมากพอสมควร จึงจะประสบความสำเร็จในการพูด การเตรียมเนื้อเรื่องควรมีขั้นตอนดังนี้

1) การเลือกรื่องและกำหนดขอบเขตของเรื่อง ในการพูดแต่ละครั้ง หากผู้พูดสามารถเลือกรื่องที่จะพูดได้ ควรเลือกรื่องที่ตนมีความรู้ ความถนัดและมีประสบการณ์ และควรเป็นเรื่องที่ผู้ฟังสนใจด้วย จะทำให้สามารถพูดได้ประสบความสำเร็จ หากมีการกำหนดเรื่องมาให้ ผู้พูดจะต้องทำความเข้าใจเรื่องที่ต้องพูดให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ว่าตนมีความรู้พอที่จะพูดหรือไม่ หากไม่มีก็จะต้องหาวิธีการรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการพูด เมื่อทราบแล้วว่าจะพูดเรื่องใด จะต้องกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะพูด โดยพิจารณาจากกลุ่มผู้ฟังและเวลาที่ต้องใช้ในการพูด

2) การกำหนดโครงเรื่อง โครงเรื่องของการพูดจะมี 4 ส่วน คือ การปฏิสันถารหรือการทักทายผู้ฟัง คำนำ หรือการเริ่มเรื่อง เนื้อเรื่องหรือการดำเนินเรื่อง และการสรุปเรื่อง การกำหนดโครงเรื่องในการพูดนี้ แตกต่างจากโครงเรื่องในการเขียน เพราะสามารถยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การพูด

1.2.6. การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเรียบเรียงเนื้อหา เมื่อกำหนดโครงเรื่องเรียบร้อย ผู้พูดจะต้องรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ เพื่อให้มีหลักฐานและข้อมูลมาสนับสนุนความคิดของตน ซึ่งจะทำให้เนื้อหาที่พูดมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

1.2.7. การฝึกซ้อมก่อนพูด หลังจากที่ยังเรียบเรียงเนื้อหาสมบูรณ์แล้ว ผู้พูดควรฝึกซ้อมก่อนพูด เพื่อจะได้ตรวจสอบการพูดของตนเองว่าเมื่อเวลาที่ทดลองพูดมีปัญหาหรือไม่ เช่น ใช้เวลามากเกินไป ภาษาที่ใช้ยังไม่สละสลวย หรือปัญหาอื่นๆ เพื่อจะได้ปรับปรุงก่อนที่จะพูดในสถานการณ์จริง ขณะฝึกอาจบันทึกเสียงพูดหรือบันทึกวีดิทัศน์ไว้เพื่อความสะดวกในการประเมิน และหาแนวทางแก้ไข

การฝึกซ้อมก่อนพูดนี้ หากเป็นการพูดในเวลาที่ย่ำแย่หรือมีเวลาพูดน้อย ควรฝึกซ้อมให้มากที่สุด เพื่อให้มีโอกาสผิดพลาดน้อยที่สุด

หากผู้พูดดำเนินการเป็นขั้นตอนดังที่กล่าวไว้อย่างครบถ้วน จะทำให้เกิดความมั่นใจในการพูดทุกครั้ง และสามารถพัฒนาทักษะการพูดของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.8. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูดนั้น ไบเลย์ (Bailey, 2005: 30-41, 90-98, 118-127) ได้กล่าวถึงการสอนโดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับปานกลาง และระดับสูง ซึ่งแต่ละระดับมีรายละเอียดดังนี้

1) ระดับเริ่มต้น ในระดับนี้คาดหวังให้ผู้เรียนสามารถฝึกพูดเป็นคำและกลุ่มคำที่แสดงความต้องการของตนเองได้ คำศัพท์จะใช้ศัพท์ที่ง่าย และเกี่ยวข้องกับความต้องการและความรู้สึกทั่วไป ใช้ภาษาที่สื่อสารในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนอาจจะยังไม่สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่ว หลักการในการฝึกในระดับนี้ ผู้สอนจะต้องกำหนดเรื่องให้ผู้เรียนได้ฝึกพูด สร้างโอกาสให้พูดโดยใช้กระบวนการกลุ่มและการจับคู่ นอกจากนั้นยังต้องพยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฝึกพูด กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกพูด ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การเติมข้อมูลที่ให้ไม่ครบ จิกซอร์ บทบาทสมมติ เล่นละคร การใช้ภาพเป็นสื่อในการฝึกพูดโดยเน้นข้อเท็จจริง และการฝึกใช้ภาษาท่าทางในการพูด

2) ระดับปานกลาง ผู้เรียนจะต้องสามารถสื่อสารกับผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมได้ระดับหนึ่ง สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดในขณะพูด เล่าเรื่องของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ตั้งคำถามและตอบคำถามในการสนทนา ใช้เทคนิคในการสนทนาทำให้พูดได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่อง และแก้ไขการออกเสียงที่ไม่ถูกต้องได้ หลักการในการฝึกพูด ได้แก่ การวางแผนพูดอย่างมีจุดมุ่งหมาย สามารถพูดสื่อสารความต้องการของตนเอง และสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ รวมถึงการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความสนใจ และจุดประสงค์ของผู้เรียน กิจกรรมที่ใช้ในการฝึก ได้แก่ บทบาทสมมติ การใช้ภาพเพื่อการเล่าเรื่องเป็นกลุ่ม การกำหนดสถานการณ์ให้แก่ปัญหาร่วมกัน

3) ระดับสูง ในระดับนี้ผู้เรียนต้องมีความพอใจในการพูดตามสถานการณ์ที่กำหนด ทั้งในชั้นเรียน และการทำงานที่มอบหมาย พูดได้อย่างมั่นใจและถูกต้องตามสถานการณ์ในสังคม เช่น การขอความร่วมมือ และการขอโทษ เป็นต้น สามารถอธิบายรายละเอียดต่างๆ โดยมีการใช้ประโยคได้อย่างราบรื่น สามารถสื่อสารข้อเท็จจริง และเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนตามความสนใจของตนเองโดยใช้ ศัพท์ที่เหมาะสม หลักการสอนในระดับนี้จะเน้นการช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและ ต่อเนื่อง ส่งเสริมความกล้าแสดงออกในการพูด ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสังเกตข้อบกพร่องของตนเองเพื่อปรับปรุง การพูด กิจกรรมที่ควรให้ฝึกพูด ได้แก่ การสนทนาและการมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะอื่นๆ การเติมข้อมูลที่ไม่ ครบโดยใช้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงและให้โอกาสผู้เรียนหลายๆ ครั้ง ในการตรวจสอบให้เข้าใจอย่างชัดเจนและ ถูกต้อง การใช้ภาษาเพื่อการสอนพูดโดยอาจให้ผู้เรียนเลือกภาพมาประกอบการพูดอาจเลือกภาพที่มีอยู่แล้ว สร้างเองหรือแม้แต่มาจากอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้ฝึกพูดทั้งแบบเดี่ยว จับคู่ และแบบกลุ่ม ฝึกพูดโดยมีการเตรียม ตัวล่วงหน้า การใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง

ฮอรวิทซ์ (Horwity, 2008: 94-105) กล่าวถึงการสอนทักษะการพูดสรุปได้ว่า ผู้เรียนควรได้ฝึก พูดในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และผู้สอนควรมีแนวทางการพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับทักษะการพูด ดังนี้

1) กระตุ้นให้ผู้เรียนพูดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และพยายามสื่อสารความคิดของตนเองในช่วง เริ่มฝึก

- 2) พยายามศึกษาและรู้จักผู้เรียนของตน
- 3) เลือกแก้ไขความผิดพลาดโดยคำนึงถึงการสื่อสารในชีวิตจริง
- 4) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการพูดที่ส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้เรียน
- 5) แสดงความสนใจในสิ่งที่ผู้เรียนพูด
- 6) ใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อลดความวิตกกังวลของผู้เรียน
- 7) เสนอกิจกรรมการพูดที่น่าสนใจสำหรับผู้เรียน
- 8) สอนโดยเน้นกลวิธีในการสื่อสารมากกว่าเน้นไวยากรณ์
- 9) ไม่คาดหวังผลของการพูดไว้สูงจนเกินไป
- 10) สร้างสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายขณะฝึกพูด

จะเห็นได้ว่าการฝึกทักษะการพูดที่ได้ผลนั้น จะต้องให้โอกาสผู้เรียนได้พูดในสถานการณ์ต่างๆ และได้ฝึกซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ กิจกรรมที่จะฝึกอาจเป็นการฝึกรายบุคคล จับคู่ และเป็นกลุ่ม ด้วย การใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่นการสนทนา การอภิปราย การเลียนแบบ การแสดงละคร บทบาทสมมติ และ สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

1.2.9. การประเมินผลทักษะการพูด

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าทักษะการพูดเป็นทักษะที่จะเกิดได้ต้องลงมือฝึกปฏิบัติเป็นสำคัญ แต่มักพบว่าผู้สอนส่วนใหญ่มักไม่ประเมินด้วยการฝึกทักษะ ฮอร์วิทซ์ (2008: 98) กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่าผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าการให้คะแนนทักษะการพูด ซึ่งเป็นคะแนนรายบุคคลเป็นเรื่องที่ยาก จึงนิยมใช้วิธีการวัดความสามารถด้วยแบบทดสอบที่เป็นข้อเขียนมากกว่าการปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องการพูด แต่อาจไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

อย่างไรก็ตามการประเมินผลทักษะการพูดควรประเมินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย เพราะแม้ว่าทักษะจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่การประเมินที่ครอบคลุมทุกด้านย่อมทำให้สามารถประเมินความสามารถได้อย่างครบถ้วนและรอบด้าน ทำให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถในการพูดของตนเองอย่างแท้จริง

การประเมินทักษะการพูดแต่ละด้าน สามารถทำได้ดังนี้

1) การประเมินด้านพุทธิพิสัย เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการพูด ความรู้เรื่องวิธีการพูดแบบต่างๆ การใช้ภาษาในการพูด องค์ประกอบของการพูด รวมถึงเนื้อหาอื่นๆ ที่ผู้สอนถ่ายทอดให้ผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบทดสอบ ซึ่งการประเมินความรู้ด้านการพูดอาจใช้แนวทางการประเมินของ บลูม 6 ระดับได้ โดยข้อคำถามไม่ควรวัดเพียงระดับความจำ ควรวัดในระดับสูง เช่น การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าให้มากขึ้น

2) การประเมินด้านเจตพิสัย เป็นการวัดความรู้สึกเกี่ยวกับการพูด ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกพูดแบบต่างๆ ความสนใจ และความพึงพอใจเกี่ยวกับการพูด เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบสังเกตแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

3) การประเมินด้านทักษะพิสัย เป็นการวัดทักษะในการพูดโดยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะต้องฝึกทักษะการพูดประเภทต่างๆ ตามกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้น เครื่องมือที่ใช้ประเมิน ได้แก่ แบบสังเกต และแบบประเมิน

นอกจากจะประเมินให้ครบทุกด้านแล้ว ในการประเมินผลการพูด ควรจะมีการประเมินตามสภาพจริงโดยไม่ควรให้ผู้สอนประเมินเพียงคนเดียว ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ให้เพื่อนร่วมชั้นประเมิน และในบางโอกาสอาจให้ผู้ปกครองและชุมชนร่วมประเมินด้วย

ในการประเมินทักษะการพูดภาคปฏิบัติ ปัญหาที่พบประการหนึ่งคือผู้ฝึกพูดไม่สามารถเห็นภาพตนเองขณะที่พูด ในปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้การบันทึกภาพเคลื่อนไหวทำได้ง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถดูผลย้อนกลับได้ทันที การฝึกพูดอาจฝึกผ่านระบบ MSN และการบันทึกวีดิทัศน์ ซึ่งอาจเป็นอีก

ทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ฝึกพูดได้เห็นกิจกรรมการฝึกพูดของตนเองอันจะทำให้การประเมินมีความชัดเจน มีความน่าเชื่อถือ และทำให้ผู้ถูกประเมินยอมรับผลการประเมิน และสามารถพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาทักษะการพูดในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น จะต้องพิจารณาเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด แล้วเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัยและความสามารถของผู้เรียน โดยจะต้องพยายามจัดกิจกรรมให้หลากหลาย มีการประเมินผลให้ครบทุกด้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการพูดของผู้เรียน

ในการพัฒนาทักษะการพูดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรส่วนใหญ่ จะเน้นการฝึกพูดตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการพูด ได้แก่ การพูดในโอกาสต่างๆ การพูดเพื่อแจ้งให้ทราบ การพูดเพื่อจรรโลงใจ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

1.3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดในเรื่องความหมายของการอ่าน องค์ประกอบของการอ่าน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รายละเอียดมีดังนี้

1.3.1. ความหมายของการอ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์(2554:5-6) ได้กล่าวว่า Plato ที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 425-345 ก่อนคริสตศักราช ได้กล่าวว่า “การอ่านเป็นการจัดระเบียบของตัวอักษรที่มองเห็นด้วยตาและฟังเสียงได้ด้วยหู” จากนั้นก็มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย แต่ในประเทศไทยยังมิได้มีผู้ใดกำหนดความหมายของการอ่าน แม้การศึกษาของไทยตามที่บ้านที่กไว้ในประวัติศาสตร์ได้เริ่มอ่าน-เขียนที่วัดตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย การกำหนดความหมายของการอ่านให้ไว้ในลักษณะต่างๆ กัน ขึ้นอยู่กับความรู้และความคิดของผู้กำหนดความหมาย หากจะแยกออกตามกลุ่มของผู้รู้จะได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มจิตวิทยาการอ่าน กลุ่มภาษาศาสตร์ และกลุ่มภาษาศาสตร์สังคม

กลุ่มจิตวิทยาการอ่าน (Reading Psychology) มุ่งที่การทำงานของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ได้แก่ ตา หู และสมอง บุคคลที่อยู่ในกลุ่มนี้และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ฮิว (Huey, 1908: 18) ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาการอ่านได้อธิบายไว้ว่า “การอ่านหมายถึง การคิดวิเคราะห์สารที่อ่านอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้อ่านโดยมีแรงจูงใจภายในเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพลังในการอ่าน” แม้ नियามดังกล่าวจะยังไม่ชัดเจนแต่ก็เป็นจุดเริ่มต้นให้มีผู้สนใจในการอ่าน ให้นियามเพิ่มเติมต่อมา เกรย์ (Gray, 1960: 9) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า “เป็นการทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษร โดยผ่านกระบวนการรับรู้ทางสายตาสู่ศูนย์รวมความคิดของสมอง” ซึ่งจากนิยามที่กล่าวจะพบว่าการอ่านเกิดจากการทำงานที่เป็นกระบวนการโดยเริ่มจากสายตารับรู้ตัวอักษรที่ปรากฏในสาร แล้วส่งให้สมองแปลความหมายของสัญลักษณ์ที่รับรู้ต่อไป การแปลความหมายเพื่อเข้าใจเรื่องราวเป็นการคิดที่อยู่ระดับเข้าใจ ส่วนการวิเคราะห์เป็นการคิดที่อยู่ในระดับสูงกว่าการเข้าใจ

กลุ่มภาษาศาสตร์ให้นิยามการอ่านโดยมุ่งที่ความหมายของคำเป็นหลัก ดังที่ โรบินสัน (Robinson, 1946: 47) ได้ระบุไว้ว่า “การอ่านเป็นการเข้าใจความหมายของคำทั้งทางตรงและทางนัย” ดังนั้นถ้าผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำแล้ว ก็จะสามารถอ่านเรื่องราวได้เข้าใจและจับใจความได้ จากนิยามดังกล่าวมิได้ระบุว่าเป็นการอ่านออกเสียงหรืออ่านในใจ นักวิชาการบางคนจึงเห็นว่ายังไม่ชัดเจนต้องมีคำอธิบายที่ให้รายละเอียดมากขึ้น จู๊ด (Judd, 1948: 28) ได้ให้นิยามไว้ว่า “การอ่านออกเสียงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับสัญลักษณ์ หากมีความสัมพันธ์กันก็เป็นคำที่อ่านได้ถูกต้อง แต่ถ้าไม่สัมพันธ์กันก็ทำให้เสียงที่อ่านผิด ในขณะที่เดียวกันต้องให้สมองแปลความหมายของคำที่อ่านด้วย โรเบคและวอลเลซ (Robeck and Wallace, 1990: 39) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันว่า “การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์จากสารให้มีความหมายเพื่อเป็นความรู้ใหม่ของผู้อ่านต่อไป” ดังนั้น นักวิชาการในกลุ่มภาษาศาสตร์จึงเน้นความหมายของคำเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่การเข้าใจเรื่องราวไม่ว่าจะเป็นการอ่านออกเสียงหรืออ่านในใจ

กลุ่มภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) ให้นิยามของการอ่านโดยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางภาษากับพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ดังที่ กูดแมน (Goodman, 1965: 639) ได้ให้นิยามไว้ว่า “การอ่านเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนโดยผู้อ่านมีความตั้งใจที่จะสื่อความหมายตามที่คุณเขียนได้ถ่ายทอดไว้เป็นตัวอักษร” ตามความหมายนี้ถ้าพิจารณาในด้านสังคมก็คือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน หากผู้อ่านสื่อความหมายได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียนก็ถือว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการอ่าน แต่ถ้าสื่อความหมายได้ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน ก็แสดงให้เห็นว่ายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการอ่าน ไวโกทซกี (Vygotsky, 1986: 16) ได้อธิบายไว้ว่า “การอ่านเป็นการพัฒนาเฉพาะตัวของผู้อ่านโดยเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคมเพราะสารที่อ่านจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในสังคม ดังนั้นการอ่านคือ การพัฒนาบุคคลซึ่งเป็นผู้อ่านให้เป็นผู้รอบรู้เหตุการณ์ในสังคม” นิยามดังกล่าวชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในสังคมกับผู้อ่านโดยมีตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ของภาษาเป็นตัวเชื่อมโยง

กล่าวโดยสรุปนิยามหรือการกำหนดความหมายของการอ่านได้ให้ตามแนวทางของผู้รู้ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจิตวิทยาการอ่านที่มุ่งการทำงานของ ตา หู และสมอง กลุ่มภาษาศาสตร์จะให้นิยามตามความหมายของคำและกลุ่มภาษาศาสตร์สังคมจะให้นิยามที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน ไม่นิยามของการอ่านจะอยู่ในกลุ่มใด สิ่งที่เหมือนกันของทุกกลุ่มคืออ่านแล้วต้องเข้าใจเรื่องที่อ่าน

1.3.2. องค์ประกอบของการอ่าน

องค์ประกอบของการอ่านเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1) อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนภาษา ได้แก่ หู ตา สมอง หูมีหน้าที่รับสารด้วยการฟัง ส่วนตามีหน้าที่รับสารด้วยการมองเห็น แล้วส่งไปให้สมองในส่วนที่เป็นภาษาแปลความหมายเพื่อความเข้าใจต่อไป จากการศึกษาของแฮร์ริช (Harris, 1993: 435) พบว่า เด็กเล็กจะเรียนภาษาจากการฟัง เพราะหูนี้ออกมาเร็วกว่าสายตา ความพร้อมของสายตาของเด็กโดยทั่วไปจะเจริญเต็มที่เมื่ออายุอยู่ในช่วง 8-9 ปี อย่างไรก็ตามมีเด็กบางคนที่มีอายุน้อยกว่า 8 ปี มีความพร้อมทางสายตา ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เรียนที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 บางคนจึงไม่สามารถอ่านในใจแล้วจับใจความได้ เพราะสายตายังไม่พร้อมต้องอ่านออกเสียงดังๆ เพื่อให้หู

ได้ยินเสียง ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการอ่านในใจสำหรับเด็กทุกคนจึงจัดอย่างเป็นทางการเมื่อเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ส่วนในด้านสมองจากรายงานการวิจัยของมอร์เพทท์และวอชเบิร์น (Morphett and Washburne, 1931: 401-403) ผลของการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าเด็กๆ ที่มีอายุสมอง 6.5 ปี ใกล้เคียงกับอายุจริงพร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยเหตุนี้ ตา หู และสมองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการในการอ่าน หากอวัยวะดังกล่าวผิดปกติมีจุดบกพร่องก็จะมีผลต่อการอ่านเช่นเดียวกัน

2) ประสบการณ์ หมายถึง สิ่งที่เด็กเห็นด้วยตา ฟังจากผู้อื่นบอกเล่า รวมทั้งจากการอ่าน ประสบการณ์แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ ประสบการณ์ตรง กับประสบการณ์รอง ประสบการณ์ตรงคือสิ่งที่เห็นด้วยตาของตนเอง ส่วนประสบการณ์รองได้รับจากการบอกเล่า การอ่านและการฟัง ประสบการณ์ทั้งสองประเภทจะช่วยให้เด็กรู้คำศัพท์มากขึ้น จะช่วยทำให้ประสบความสำเร็จในการอ่าน เมื่อเด็กเข้ามาเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะมีประสบการณ์มากหรือน้อยต่างกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนภาษาไทยต้องจัดประสบการณ์รองให้กับเด็ก เพื่อช่วยให้ประสบความสำเร็จในการอ่าน ประสบการณ์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการอ่านอย่างหนึ่ง

3) การรับรู้ หมายถึง ความสามารถในการแปลความหมายที่ได้จากการได้ยิน การฟัง การอ่าน และการดู เด็กจะมีพื้นฐานในการแปลความหมายในสิ่งที่เห็น และสิ่งที่ได้ยิน เป็นคำต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยตาทำหน้าที่สังเกตรูปร่างของคำ ตัวอักษรต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในคำ ตำแหน่งของคำซึ่งทำหน้าที่ต่างๆ ส่วนหูจะแปลความหมายจากเสียงที่ได้ยิน ในเบื้องต้นก็จะแยกเสียงควบกล้ำและแยกเสียงคล้ายกันและต่างกัน เหล่านี้คือการรับรู้ของผู้เริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

4) การเรียงลำดับ เป็นการจัดลำดับตามการพัฒนาของร่างกายโดย ตา หู สมอง สามารถทำงานประสานกัน ซึ่งแสดงให้เห็นการพัฒนาไปสู่การอ่าน ได้แก่ การเคลื่อนตาจากซ้ายไปขวา จากบนลงล่าง จากหน้าไปหลัง รวมทั้งการพูดให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยประโยคสั้นๆ มีพัฒนาการในการคิดเบื้องต้นในระดับความจำและเข้าใจได้สำหรับเด็กที่เริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

5) การสร้างความสัมพันธ์ เป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุและสิ่งของที่ตามองเห็นกับความคิดโดยใช้ตัวอักษรที่เป็นภาษาเขียน กระบวนการนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อการอ่านสำหรับผู้เริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หากมีการจัดกิจกรรมการอ่านที่เหมาะสมกับวัยตลอดจนให้แรงเสริมแก่ผู้เรียนแล้ว ก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับความคิดที่มีความหมาย แม้จะเป็นการปฏิบัติซ้ำๆ ก็จะเป็นการพัฒนาความรู้และความคิดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

6) ความสามารถในการเรียนรู้ การเรียนรู้วิชาต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างสมประสบการณ์ทางภาษาให้พัฒนาเพิ่มขึ้น ผู้เรียนรู้คำศัพท์จากวิชาที่เรียน ได้แนวคิดและข้อคิดใหม่ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยเพิ่มความสำเร็จในการอ่านให้แก่ผู้เรียนทั้งสิ้น เป็นการส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการอ่านเชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะแตกต่างกัน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนอย่างมีนัยสัมพันธ์ในทางบวก กล่าวคือ หากนักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้วิชาการต่างๆ สูง ก็จะมีความสามารถในการอ่านสูง ในทางตรงกันข้ามถ้ามี

ความสามารถในการเรียนวิชาต่างๆ ต่ำ ความสามารถในการอ่านก็จะต่ำด้วย เช่นเดียวกัน (Lapp and Flood, 1978: 89)

7) ความรู้สึกทางอารมณ์ ในทางการอ่านถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งเกี่ยวข้องกับ ความสนใจ เจตคติ ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเอง หากผู้เรียนมีความรู้สึกทางอารมณ์ที่เป็นบวก ก็จะช่วยให้มีความพยายามที่จะอ่านสารมากกว่าผู้เรียนที่มีความรู้สึกทางอารมณ์ในด้านลบ ซึ่งจะไม่สนใจในการอ่านสารประเภทเดียวกัน ดังนั้นความพยายามในการอ่านจึงเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของกระบวนการในการอ่าน

8) วัฒนธรรมของผู้เรียน หมายถึง ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีและการปฏิบัติตนในสังคมที่อาศัยตามสภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันในผู้เรียนแต่ละคน อาทิ แตกต่างกันในการรับรู้และการเข้าใจ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างของแต่ละคนเพื่อช่วยให้มีการแบ่งปันการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสังคมของชั้นเรียน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการในการอ่านเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่างได้แก่ อวัยวะที่ใช้เพื่อการอ่าน ประสบการณ์ทางภาษา การรับรู้จากการฟังและการอ่าน การเรียงลำดับตามขั้นพัฒนาการของร่างกาย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับความคิดโดยใช้ตัวอักษรความสามารถในการเรียนรู้ ความรู้สึกทางอารมณ์ และวัฒนธรรมของผู้เรียน องค์ประกอบดังกล่าวจะมีผลทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการอ่าน หากผู้สอนเข้าใจและหาทางบูรณาการองค์ประกอบเหล่านั้นเข้าด้วยกัน ก็จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการอ่าน

1.3.4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีหลายทฤษฎี ดังที่กลุ่มพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555:1-4) ได้กล่าวรายละเอียดไว้ในหนังสือ พอสรุปได้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านอ่านออก เขียนได้ ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 อาศัยแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญที่ผู้เขียนประมวลมาสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain based Learning:BBL) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการทำงานของสมอง และคำนึงถึงอารมณ์ของนักเรียนว่ามีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ โดยอารมณ์จะเป็นตัวช่วยให้นักเรียนสามารถเรียกความทรงจำเดิมที่เก็บไว้ในสมองและสมองต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ที่เรียกว่า ความตื่นตัวแบบผ่อนคลาย (Relaxed alertness) การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จที่สุดเมื่อกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสบการณ์ทางกายภาพที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้และเรียนรู้จากชีวิตจริงตามธรรมชาติ รวมทั้งเรียนรู้จากการปฏิบัติ หรือการฝึกทำ ฝึกทักษะ

จากความรู้เรื่องการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ครูควรจัดบรรยากาศทางกายภาพที่ให้สมองของนักเรียนผ่อนคลาย เช่น จัดมุมอ่านหนังสือให้สะอาดสวยงามร่มรื่น จัดสภาพอากาศบริเวณมุมหนังสือให้เหมาะสม ไม่ร้อนหรือเย็นจนเกินไป สำหรับเนื้อหาสาระของหนังสือเลือกหนังสือที่มีเนื้อหากระตุ้นให้นักเรียนแต่ละวัยสนใจ นอกจากนี้กิจกรรมหลังการอ่าน ควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการอ่านและการทำงานของสมอง เพราะโดยปกติเมื่อนักเรียนอ่านเนื้อหาสาระใด สมองของนักเรียนจะรับเนื้อหาสาระนั้นคือคิดตามสารที่ได้รับ ดังนั้นครูควรทำกิจกรรมหลังการอ่านที่พัฒนาหรือเอื้อต่อการทำงานของสมอง เช่น เมื่อนักเรียนอ่านหนังสือแล้วให้ตอบคำถาม หรือ ให้สะท้อนสารที่ได้รับในรูปแบบใหม่ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร เป็นต้น

2) ทฤษฎีพหุปัญญา(Multiple Intelligence) ของ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) นักจิตวิทยาท่านนี้ ได้กล่าวถึงผู้เรียนแต่ละคนว่ามีเซวาร์ปัญญาแตกต่างกัน โดยที่เซวาร์ปัญญา มีอยู่ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น ด้านปฏิสัมพันธ์ต่อตนเอง ด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ ด้านการมองเห็น-พื้นที่ ด้านการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ด้านถ้อยคำ-ภาษา ด้านธรรมชาติ และด้านดนตรี ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนอาจมีเซวาร์ปัญญาสูงทุกด้าน หรือสูงเป็นบางด้าน โดยถ้าเป็นนักเรียนที่มีเซวาร์ปัญญา ด้านถ้อยคำ-ภาษา ครูจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา พัฒนาเซวาร์ปัญญาด้านภาษาของนักเรียนโดยเน้นให้นักเรียนแสดงความสามารถด้านภาษา เช่น กิจกรรมโครงงาน กิจกรรมปริศนาคำทาย กิจกรรมเขียนและแสดงละคร กิจกรรมจัดทำสมุดเล่มเล็ก ฯลฯ

3) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่อเนื่องของธอร์นไดค์(Thorndike 's Connectionism) แนวคิดของธอร์นไดค์ เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองซึ่งจะเกิดขึ้นด้วยการลองผิดลองถูก โดยการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหนึ่งจะมีหลายรูปแบบจนนักเรียนพบแบบที่ดีที่สุด โดยได้เสนอกฎการเรียนรู้ไว้ 3 กฎ คือ

ก. กฎแห่งความพร้อม(Law of Readiness) เน้นถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งกายและใจว่าเมื่อบุคคลมีความพร้อมที่จะเรียนหรือกระทำกิจกรรมใดๆ ถ้าได้เรียนหรือกระทำสมความปรารถนาบุคคลจะเกิดความพึงพอใจ

ข. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) เน้นว่า การกระทำซ้ำๆบ่อยๆจะทำให้การเรียนรู้แน่นๆแน่นแฟ้นขึ้น

ค. กฎแห่งผล (Law of Effect) เน้นว่า เมื่อนักเรียนฝึกแล้วได้ผลที่พอใจ ก็จะมีแนวโน้มในการทำพฤติกรรมนั้นๆซ้ำอีก

ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพ ครูต้องใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ ที่เน้นกฎการเรียนรู้สำคัญ 3 ข้อ คือ กฎแห่งความพร้อม โดยก่อนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ครูต้องมีการจัด

กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อน ลักษณะกิจกรรมที่ครูจัดต้องมีการฝึกซ้ำๆโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ เกิดทักษะและต้องมีการให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ

4) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา(Social Cognitive Learning Theory) เป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ของบันดูรา ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการ เลียนแบบ และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัวเสมอ บันดูราอธิบายว่าการเรียนรู้เกิด จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมจึงมีอิทธิพลต่อกันและกัน

จากทฤษฎีการเรียนรู้ของบันดูรา ครูควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนเห็นตัวแบบที่อาจเป็นคน ดัง คนที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนที่ใช้ภาษาได้ดี เพื่อให้นักเรียนเลียนแบบการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

โดยสรุปจากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการ อ่านนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองของนักเรียน และในการจัด กิจกรรมต่างๆต้องมีการให้ฝึกซ้ำๆ บ่อยๆ หรืออาจให้นักเรียนได้เห็นตัวแบบการใช้ภาษาที่ดี ทั้งนี้รวมถึงการจัด บรรยากาศให้เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละกิจกรรม

1.1.5. หลักการของการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้การอ่าน

การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้การอ่าน วรรณิ โสมประยูร (2553: 138 – 139) ได้กล่าวไว้โดยสรุปคือ

1) การสอนอ่านแบบแจกลูก เป็นการสอนที่ให้นักเรียนได้รู้จักรูปสระและเสียงของ ตัวอักษรทุกตัวจึงมีการแจกพยัญชนะและสระ เช่น กะ กา กิ กี่ กือ กุ กู ฯลฯ และ กา ขา ซา คา ซา งา จา ฯลฯ รวมถึงการผันวรรณยุกต์แยกตามอักษรสูง กลาง ต่ำ เช่น กา ก่า ก้า ก๊า ก๋า , จา จ่า จ้า จ๋า เป็น ต้น วิธีการสอนอ่านแบบนี้เป็นการสอนที่ช่วยให้เรียนคำใหม่ได้ง่าย นักเรียนสามารถอ่านออกเสียงได้ดี แต่ อาจทำให้นักเรียนไม่สนใจการอ่านเพราะไม่ทราบความหมายของคำ การสอนอ่านแบบแจกลูกนี้จึงมุ่งให้ นักเรียนออกเสียงได้เป็นส่วนใหญ่มากกว่าการอ่านเอาความหมายโดยเฉพาะช่วง ประถมศึกษาปีที่ 1

2) การสอนอ่านแบบสะกดคำ เป็นการสอนที่มีความสำคัญมากเนื่องจากเด็กที่ สะกดคำเก่งมักเป็นนักเรียนที่อ่านเก่ง และเด็กที่อ่านไม่เก่งมักสะกดคำไม่เก่งด้วย การเรียนรู้การอ่านกับการ เรียนรู้สะกดคำจึงมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก ซึ่งในภาษาไทยนั้นการสอนสะกดคำเป็นส่วนหนึ่งของการ สอนอ่านแบบแจกลูกหรือการประสมคำนั่นเอง เช่น กอ – กิ – นอ อ่านว่า กิน , ผอ – แอ – นอ อ่านว่า แพน เป็นต้น

3) การสอนอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยค เป็นการสอนที่ช่วยให้นักเรียนสนใจการ อ่านหนังสือ สามารถเรียนรู้และเข้าใจความหมายของคำ ประโยค หรือเรื่องราวที่อ่านได้ดี ทำให้นักเรียนอ่าน ได้เร็ว ซึ่งการสอนอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยคให้กับนักเรียนเริ่มเรียนหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แล้ววิธีการ สอนอ่านแบบแจกลูกในช่วงเวลาที่เหมาะสมปนกันทั้งสองอย่างจะได้ประโยชน์มากที่สุด และจะช่วยให้การ

อ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพแต่หากสอนอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยคอย่างเดียวก็อาจทำให้นักเรียนอ่านออกเสียงได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล

ผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดของการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลในเรื่องความเป็นมา ความหมาย องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกอบรม

โดยผู้วิจัยเรียบเรียงจากบทความเรื่องชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง ของศักดิ์ชัย ภูเจริญ

(<http://www.kruinter.com/show.php?id-quis=259> ค้น วันที่ 6 สิงหาคม 2557) ดังนี้

1) **ความเป็นมา** เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 เริ่มจากการพัฒนาบทเรียนโมดูล จนกลายเป็นชุดฝึกอบรมในปี ค.ศ.1970 ซึ่งเร็กซ์ เมเยอร์ ศูนย์พัฒนาการสอนมหาวิทยาลัยแมคควอรี เป็นผู้นำในการทดลองใช้ชุดการสอนที่มีลักษณะและรูปแบบต่างๆ จนได้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพและเผยแพร่นวัตกรรมนี้ไปทั่วโลก

2) **ความหมาย ชุดฝึกอบรม** หมายถึง โครงการเรียนที่มีเนื้อหาจบในตัวเอง สามารถใช้ได้ทั้งรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยทั่วไปการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกอบรมมีกลวิธีหลายแบบ แต่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน สามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในระยะสั้นได้ แอลเลน และแวลท์ (Allen and Valette, 1977 อ้างในศักดิ์ชัย ภูเจริญ) กล่าวว่า ชุดฝึกอบรมสามารถใช้ในการฝึกอบรมโดยใช้เวลาตั้งแต่หนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งเดือนถึงสามเดือนตามความเหมาะสม ประกอบด้วยเนื้อหาของชุดฝึกอบรมที่กำหนดตามความสนใจและสมรรถภาพของผู้เข้ารับการอบรม ส่วนชิตติง บราวน์ (Citing Brown, 1977 อ้างในศักดิ์ชัย ภูเจริญ) กล่าวว่า ชุดฝึกอบรมมีลักษณะเหมือนชุดการสอนรายบุคคล จัดระบบขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นที่ระบุไว้โดยใช้สื่อการสอนประเภทสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหา บทเรียนหนึ่งๆ ช่วยให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) **องค์ประกอบของชุดฝึกอบรม** ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการฝึกอบรม เน้นการศึกษาด้วยตนเองและทำกิจกรรมตามคำแนะนำในคู่มือชุดฝึกอบรม อาจมีการฟังวิทยากรบรรยายในบางเนื้อหา บางเนื้อหาศึกษาด้วยตนเองจากสื่อ เช่น เอกสาร วิดีทัศน์ และแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้วัดได้หลายวิธีเช่นการสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบ

4) **ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ในการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล** คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของกลุ่มมนุษยนิยม ตามความเชื่อของมัลคัม โนลล์ ทฤษฎีของบลูม และทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม รายละเอียดมีดังนี้

4.1) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของกลุ่มมนุษยนิยม ตามความเชื่อของมัลคัม โนลล์ เชื่อว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนจากเรื่องง่ายไปยาก ได้ทราบผลการเรียนของตนเอง ได้รับประสบการณ์เป็นระยะๆ โดยมีการเสริมแรง จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2) ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูม (Bloom 1976, อ้างในศักดิ์ชัย ภูเจริญ) บลูมเชื่อว่าการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ครูจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน ทั้ง 3 ด้าน คือด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและเจตพิสัย รายละเอียดแต่ละด้านปรากฏดังนี้

1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดประสงค์ด้านความรู้ ความคิด ประกอบด้วยความสามารถด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดประสงค์ด้านความรู้สึก เช่น ความสนใจ ค่านิยม คุณค่า มีขั้นตอนพฤติกรรมคือ รับรู้ ตอบสนอง สร้างคุณค่า จัดระบบคุณค่า สร้างลักษณะนิสัย

3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการกระทำที่ใช้ความสามารถที่แสดงออกทางกาย 5 ระดับ คือ รับรู้ พร้อมในการปฏิบัติ ตอบสนองตามคำแนะนำ ปฏิบัติได้ ตอบสนองต่อสิ่งซับซ้อน

4.3) ทฤษฎีการเรียนรู้ของนักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยม สุวรรณีย์ ยะหะกร (2553: 10) กล่าวว่า เป็นกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ตนเอง

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสนใจศึกษาปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เรียกว่าโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) ซึ่งมีผลต่อความจำ การรับรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการกระทำต่างๆ ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั่นเองไม่ใช่เกิดจากเงื่อนไข และบุคคลเป็นผู้จัดกระทำสภาพแวดล้อมเพื่อที่บุคคลจะเรียนรู้ได้ โดยต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความหมาย อีกทั้งสิ่งใดที่บุคคลเรียนรู้มาก่อนจะมีผลต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้จึงให้ความสนใจต่อสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้มาแล้ว เพื่อที่จะได้จัดประสบการณ์ที่มีความหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

นักจิตวิทยาคนสำคัญของกลุ่มนี้ มีหลายคน เช่น บรูเนอร์ (Bruner) และออสซูเบล (Ausubel) โดยนักจิตวิทยาแต่ละคนอธิบายเรื่องการเรียนรู้ไว้ดังนี้

บรูเนอร์ เชื่อว่า มนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและกระบวนการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (discovery learning) เขากล่าวว่ามนุษย์มีขั้นการเรียนรู้จากภาพแทนของจริง (enactive stage) และขั้นการเรียนรู้จากของจริง (iconic stage) และขั้นการเรียนรู้ สัญลักษณ์ และนามธรรม (symbolic stage) เขาเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้

ด้วยตนเอง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอด และเกิดการคิดแบบหยั่งรู้ (intuition) ขึ้น โดยแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

ออซูเบล มีความเห็นเหมือนกับนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยมคนอื่นๆ ที่มีความเชื่อว่าคนเรานั้นทุกคนมีโครงสร้างทางปัญญา ซึ่งโครงสร้างทางปัญญาของแต่ละบุคคลนั้นย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละคน ออซูเบลให้ความสนใจการเรียนรู้คำอย่างมีความหมาย เนื่องจากเขาเห็นว่าในสังคมทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว เราก็มักจะสื่อสารกันด้วยคำพูดเป็นหลัก ดังนั้น การที่เราจะเข้าใจถึงการทำให้การเรียนรู้คำได้มีความหมายแล้ว ย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ออซูเบล ยังกล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้ว่ามี 4 แบบ เป็นลำดับดังนี้

1. การเรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทอง (Rote Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีหลักเกณฑ์ใดๆ เรียนรู้สิ่งใหม่โดยไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับสิ่งที่บุคคลได้เคยเรียนรู้มาแล้ว ดังนั้น บุคคลที่เรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทองจะต้องพยายามจำสิ่งที่เรียนรู้ใหม่เหล่านี้ ผลคือทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้ดี

2. การเรียนรู้แบบให้ข้อสรุป (Reception Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมสรุปแนวคิดต่างๆ แล้วบอกให้กับผู้เรียนโดยการบรรยายหรือให้อ่านจากข้อเขียนต่างๆ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้ จะตรงกันข้ามกับการเรียนรู้โดยการค้นพบ เพราะว่าผู้เรียนไม่ต้องค้นหาหรือหาข้อสรุปใดๆ ทั้งสิ้น ผู้สอนจะเป็นผู้สรุปให้ทั้งหมด

3. การเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Learning) คือ การให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการแก้ปัญหาทางเลือกหลายๆ ทาง จนกระทั่งได้ข้อสรุปออกมา

4. การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) เป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ผู้เรียนพบว่า สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับข้อมูลหรือแนวคิดที่เคยเรียนรู้มาแล้ว และยังคงอยู่ในโครงสร้างทางปัญญาของตน การเรียนรู้ที่มีความหมายกับการเรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทองนี้ ดูเหมือนว่าจะอยู่กับคนละขั้วไม่เกี่ยวกัน แต่ความจริงแล้วการเรียนรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้มีความสัมพันธ์ในลักษณะของความเกี่ยวเนื่อง นั่นคือในการเรียนรู้หลายๆ อย่าง คนเรายังไม่มีข้อมูลหรือแนวคิดอยู่ในโครงสร้างทางปัญญา สิ่งแรกที่เราจะทำได้ก็คือต้องเรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทอง เมื่อข้อมูลหรือแนวคิดบางส่วนจากการเรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทองนี้เข้าไปอยู่ในโครงสร้างทางปัญญาแล้ว การเรียนรู้ในช่วงเวลาต่อมาในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกันก็จะกลายเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย เช่น การที่ผู้เรียนเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ผ่านการท่องตัวอักษรภาษาอังกฤษก็จัดได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบนกแก้วนกขุนทอง แต่พอเรียนรู้นานไป การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในเวลาต่อมาก็จะกลายเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นต้น

5. การหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล

จากงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลของคณาจารย์ในแขนงวิชาหลักสูตรและการสอนพบว่า การหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลอาศัยข้อความรู้ของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556:7-20) ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

5.1 ความหมายของการทดสอบประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพภาษาอังกฤษใช้คำว่า Efficiency หมายถึง สภาวะหรือคุณภาพของสมรรถนะในการดำเนินงานเพื่อให้งานมีความสำเร็จโดยใช้เวลา ความพยายามและค่าใช้จ่ายค้ำค่าที่สุดตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์โดยกำหนดเป็นอัตราส่วนหรือร้อยละระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ ส่วนคำว่า การทดสอบประสิทธิภาพ หมายถึง การนำสื่อหรือชุดการสอนไปทดสอบด้วยกระบวนการสองขั้นตอน คือการทดสอบประสิทธิภาพใช้เบื้องต้น และทดสอบประสิทธิภาพสอนจริง เพื่อหาคุณภาพของสื่อตามขั้นตอนที่กำหนดใน 3 ประเด็น คือ การทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น การช่วยให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนและทำแบบประเมินสุดท้ายได้ดี และการทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข

5.2 การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

ความหมายของเกณฑ์ คือเกณฑ์เป็นขีดกำหนดที่จะยอมรับว่า สิ่งใดหรือพฤติกรรมใดมีคุณภาพและหรือปริมาณที่จะรับได้

การตั้งเกณฑ์ต้องตั้งไว้ครั้งแรกครั้งเดียวเพื่อจะปรับปรุงคุณภาพให้ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่ตั้งไว้ จะตั้งเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพไว้ต่างกันไม่ได้ เช่น เมื่อมีการทดสอบประสิทธิภาพแบบเดียว ตั้งเกณฑ์ไว้ 60/60 แบบกลุ่มตั้งไว้ 70/70 ส่วนแบบสนามตั้งไว้ 80/80 เป็นการตั้งเกณฑ์ที่ไม่ถูกต้อง

5.3 ความหมายของเกณฑ์ประสิทธิภาพ

ความหมายของเกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นระดับที่ผลิตสื่อหรือชุดการสอนจะพึงพอใจว่า หากสื่อหรือชุดการสอนมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้วสื่อหรือชุดการสอนนั้นก็มีความค้ำค่าที่จะนำไปสอนนักเรียนและค้ำค่าการลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง(กระบวนการ) กำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น $E_1 = \text{Efficiency of Process}$ (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) และพฤติกรรมสุดท้าย(ผลลัพธ์) กำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น $E_2 = \text{Efficiency of Product}$ (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์)

ตัวอย่าง การกำหนดค่าประสิทธิภาพ 80/80 หมายความว่า เมื่อเรียนจากสื่อหรือชุดการสอนแล้ว ผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกปฏิบัติหรืองานได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80 และประเมินหลังเรียนและงานสุดท้ายได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80

สรุปว่า ชุดฝึกอบรมทางไกลคือโครงการเรียนที่มีระยะเวลาตั้งแต่ 1 สัปดาห์ถึง 3 เดือน โดยเรียนจากชุดชุดฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการวัดและประเมินผล โดยเรียนจากสื่อประสมและชุดฝึกอบรมสร้างที่มีประสิทธิภาพควรตามทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มมนุษย์นิยม ปัญญานิยมและตามแนวคิดของบลูม

ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างชุดฝึกอบรมทางไกลไปใช้ในเรื่องให้เรียนด้วยตนเองจากชุดฝึกอบรม ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผลที่ชัดเจน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การอ่าน การพูดวิชาภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ยังไม่มีผู้ใดเคยวิจัยมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา ปรากฏรายละเอียดดังนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

โสภณ โปธินันท์ (2532) วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนกลุ่มทักษะในระดับประถมศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลสรุปการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย 1) ด้านพฤติกรรมการสอนของครู จากงานวิจัยจำนวน 8 เล่ม พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยายและสนทนาซักถาม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีขั้นตอน ดังนี้ ครูนำสนทนาซักถามฝึกให้นักเรียนอ่านคำใหม่ ให้นักเรียนอ่านเนื้อเรื่องในหนังสือ ส่งงานหรือกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติ วิธีสอนที่ใช้น้อยที่สุดคือบทบาทสมมติและสถานการณ์จำลอง ในการสอนครูได้คำนึงถึงการฝึกทักษะ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียนทุกครั้ง สื่อที่ครูใช้มากที่สุดคือ บัตรคำ แถบประโยครูปภาพ และวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การทดสอบ การตรวจผลงาน การสังเกต การซักถาม 2) ด้านเทคนิควิธีสอน จากงานวิจัยจำนวน 4 เล่ม พบว่า การสอนรูปแบบสองภาษา ช่วยทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าการสอนปกติ 3) ด้านสื่อการสอน จากงานวิจัยจำนวน 34 เล่ม พบว่า การสอนด้วยชุดการสอนแบบฝึกทักษะ สื่อการสอน RIT ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติ โดยชุดการสอนมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติเท่ากับ 1.2159 เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแบบฝึกทักษะ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า การสอนปกติเท่ากับ 1.7604 เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4) ด้านองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน จากงานวิจัยจำนวน 13 เล่ม พบว่า ได้แก่ องค์ประกอบด้านตัวผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง โรงเรียนและสภาพท้องถิ่น 5) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากงานวิจัยจำนวน 10 เล่ม พบว่า นักเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยค่อนข้างต่ำ 6) ด้านปัญหาและการดำเนินการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จากงานวิจัยจำนวน 5 เล่ม พบว่า ครูผู้สอนในท้องถิ่นที่นักเรียนพูดภาษาเขมรมีปัญหาในการใช้แผนการสอนวิชาภาษาไทยเนื่องจากจุดประสงค์ กิจกรรม วิธีวัดและประเมินผลการเรียนที่กำหนดไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังพบว่าภาษาถิ่นในท้องถิ่นต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสาเหตุทำให้ นักเรียนมีอุปสรรคและปัญหาในการเรียนภาษาไทย ส่วนการดำเนินการเพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหาการเรียนการสอนโดยการดำเนินงานโครงการรับนักเรียนสองกลุ่มอายุในโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อแก้ปัญหาจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้น มีจำนวนลดลงและ ปัญหาครูไม่ครบชั้น จากงานวิจัยจำนวน 11 เล่ม พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบสองกลุ่มอายุในโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติ แต่ นักเรียนที่เข้าตามเกณฑ์มีความพร้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เข้าก่อนเกณฑ์

รัตนา สีหบุตร (2534) วิจัยเรื่อง “การศึกษาประสิทธิภาพของวิธีสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาน” ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลมีค่าเท่ากับ 0.698 แสดงว่า การสอนภาษาไทย โดยวิธีสอนแบบต่างๆ มีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีสอนปกติ ในการวิเคราะห์เพื่อ อธิบายความแตกต่าง ของขนาดอิทธิพล โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของค่าขนาดอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ตัวแปรจำนวนงานวิจัยต่างประเทศที่ใช้อ้างอิง และการตั้งสมมุติฐานโดยกลุ่มที่ใช้งานวิจัยต่างประเทศในการอ้างอิงตั้งแต่ 11 เล่มขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงสุดและงานวิจัยที่มีการตั้งสมมุติฐานแบบทางเดียวจะมีประสิทธิภาพสูงกว่างานวิจัยที่มีการตั้งสมมุติฐานแบบอื่น ๆ ข้อเสนอแนะของงานวิจัยนี้คือ 1) การสอนภาษาไทยโดยวิธีสอนแบบต่าง ๆ มีประสิทธิภาพสูงกว่าการสอนปกติ ฉะนั้นจึงควรให้การสนับสนุนในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการใช้วิธีสอนภาษาไทยแบบต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2) ผลการวิจัยพบว่าวิธีสอนภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกมีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง ทั้งยังมีผลการวิจัยสนับสนุนไว้เป็นจำนวนมาก จึงควรที่จะมีการส่งเสริมให้นำวิธีสอนนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาต่อไป 3) มีวิธีสอนภาษาไทยหลายวิธีที่มีค่าขนาดอิทธิพลสูงเป็นที่น่าพึงพอใจ หากแต่มีผลการวิจัยสนับสนุนน้อยมาก จึงทำให้ไม่สามารถสรุปประสิทธิภาพของวิธีสอนที่แน่นอนได้ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนนั้นๆ ให้มากขึ้น

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2539) วิจัยเรื่อง ”ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์การอ่านกับเจตคติของนักเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดยะลา” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านกับคะแนนเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทั้งกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลาม มีความสัมพันธ์กันในทางบวก แสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มใด ถ้าได้คะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านสูงหรือต่ำ ก็จะได้คะแนนเจตคติสูงหรือต่ำเช่นเดียวกันด้วย เจตคติจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน การปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีจำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการอ่าน และสื่อสารอ่านให้สอดคล้องกับความสนใจ มีความยากง่ายพอเหมาะแก่ระดับชั้น การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมสื่อก็น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เสริมเจตคติ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ Bruckerhoff (1977) Estes and Johnstone (1979) และ Frederick (1982) ตามลำดับ ถ้าพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านกับคะแนนเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลาม มีความสัมพันธ์กันในทางลบ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ตรงกันข้าม กล่าวคือ นักเรียนที่ทำคะแนนเจตคติต่ำ แต่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูง ทั้งนี้ยกเว้นการอ่านเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธมีความสัมพันธ์กับคะแนนเจตคติในทางด้านบวก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากพื้นฐานที่ได้รับการฝึกแก้ปัญหา และจากประสบการณ์ทางภาษาที่ได้รับมาจากทางครอบครัว ดังที่ Lapp and Flood (1978) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางบ้านมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์การอ่านและเจตคติที่อาจทำให้เป็นไปได้ในด้านบวกหรือลบก็ได้ สำหรับตัวแปรที่ทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์การอ่านกับคะแนนเจตคติมีความสัมพันธ์ทางด้านลบ อาจมาจากสิ่งรบกวนนอกที่หันเหความสนใจของนักเรียนไปทางด้านอื่น เช่น กิจกรรมนอกและในเวลาเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ ทำให้ความสนใจในการอ่านลดน้อยลง ดังที่ Wallberg and Tsaic (1985) ได้กล่าวไว้ นอกจากนั้นการอ่านในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นการอ่านที่ต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าเนื้อเรื่อง ใช้กระบวนการและขั้นตอนในการคิด ถ้านักเรียนไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนก็อาจทำให้ได้คะแนนไม่ตึก ดังนั้นการสะสมประสบการณ์ทางภาษา จึงมีส่วนช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการอ่านได้เช่นเดียวกัน กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์การอ่านกับเจตคติเป็นไปในทางบวก เมื่อนักเรียนเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น และจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่ออยู่ชั้นสูงขึ้นทั้งกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ และกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม แม้ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งสำคัญที่ครูควรสร้างเสริมคือ ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอ่าน สร้างความรู้สึกที่ดี เพื่อให้เกิดเจตคติทางด้านบวก และสร้างพื้นฐานการอ่านที่ดีเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไปของผู้อ่านนั่นเอง

สุพรรณษา หลังประเสริฐ (2551) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์อภิมานงานวิจัยด้านนวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า มีงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่

ทำการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านด้านการสอนและวิธีสอน จำนวน 16 เล่ม โดยการสอนและวิธีสอนที่นำมาพัฒนาความเข้าใจในการอ่านแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ด้านการสอน และ 2) ด้านวิธีสอน โดยภาพรวมแล้วนวัตกรรมทางด้านนี้เหมาะในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน เพราะเป็นด้านที่มีความหลากหลายและมีความยืดหยุ่นสามารถนำไปปรับใช้ได้ แต่ผู้ที่นำไปใช้จะต้องศึกษาเงื่อนไข และข้อจำกัด ก่อนนำไปใช้เพื่อให้การนำไปใช้ได้รับประโยชน์สูงสุด ผลการสังเคราะห์งานวิจัยนวัตกรรมด้านกิจกรรม งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านด้านกิจกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) กิจกรรมที่เน้นการสอนซ่อมเสริมหรือส่งเสริมการอ่าน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการพัฒนาขีดความสามารถ และศักยภาพเกี่ยวกับความเข้าใจในการอ่านภาษาไทย และ 2) กิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่ม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้ได้รับคำตอบด้วยตนเอง ผลการใช้นวัตกรรมด้านกิจกรรมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านพบว่านวัตกรรมด้านกิจกรรม ส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่านได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นแล้ว ผู้เรียนยังมีการพัฒนาทางด้านสังคม เพราะในการทำกิจกรรมกลุ่มนี้นักเรียนต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นและรู้จักวางแผนในการทำกิจกรรม รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมคือ ในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความสามัคคี และจะต้องมีวินัยภายในกลุ่มด้วย ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการเรียนแบบร่วมมือ งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน ด้านการเรียนแบบร่วมมือ คือ การเรียนแบบร่วมมือโดยใช้โปรแกรม CIRC การร่วมมือในการอ่านโดยตั้งกลุ่มเป้าหมายร่วมกัน การเรียนแบบร่วมมือ แบบบูรณาการการอ่านและการเขียน การเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ในการเรียนด้วยวิธีดังกล่าวเป็นการเรียนแบบร่วมมือ คือในการจัดกิจกรรมนั้นผู้เรียนให้แต่ละกลุ่มต้องประกอบไปด้วย เด็กระดับเก่งอยู่กับเด็กระดับปานกลาง และระดับอ่อน ในการจัดการเรียนแบบนี้เด็กอ่อนจะได้รับความช่วยเหลือจากเด็กเก่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันภายในกลุ่ม ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านสื่อการสอน งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน ด้านสื่อการสอนที่นำมาศึกษาคือ ปฏิสัมพันธ์ของตัวเอกในหนังสือนิทานกับเพศของผู้เรียน การกำหนดความตั้งใจในการอ่านบนจอคอมพิวเตอร์ การวางตำแหน่งคำถามที่แตกต่างกันในหนังสือการ์ตูน แบบฝึกเพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน การฝึกทักษะการอ่านต่างวิธี และการให้ข้อมูลย้อนกลับ การใช้แบบฝึกทักษะการอ่านโดยมีภาพการ์ตูน นวัตกรรมด้านนี้จะเน้นการพัฒนาที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านเทคนิคและกลวิธี งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษานวัตกรรมการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน ด้านเทคนิคและกลวิธี คือ การใช้เทคนิคสะสมความรู้ กลวิธีการอ่าน เทคนิคเมตต้าคอกนิชัน กลวิธีการ

คิดแตกต่างกัน การใช้เทคนิค K W L เทคนิคแผนภูมิความหมายร่วมกับสัญญาการเรียนรู้ ผลการใช้นวัตกรรมด้านเทคนิคและกลวิธี เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านพบว่านวัตกรรมด้านเทคนิคและกลวิธี ส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่านได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การใช้เทคนิคและกลวิธีต่างๆ จะเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่เน้นการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านในระดับตีความ นอกจากนี้นวัตกรรมด้านเทคนิคและกลวิธี กระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิด โดยครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนทำให้บรรยากาศการเรียนในห้องเรียนเป็นไปด้วยความสุข ความสนุกสนาน

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การอ่านและการพูดในวิชาภาษาไทยได้ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัย แต่มีการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ในปี พ.ศ.2552 มีจำนวน 5 เรื่องได้แก่ 1) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยคือ ภนิดา มาประเสริฐและสุนทีย บัญสมบัติ 2) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการอ่าน คิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยคือ วรณา บัวเกิดและธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ 3) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิด ผู้วิจัยคือ นवलจิตต์ เขาว์กิตติพงศ์ และคณะ 4) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลโลกของนักเรียนสำหรับครูสังคมศึกษา 5) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาवालदोर्ष ผู้วิจัยคือ วัฒนา มัคคสมันและคณะ งานวิจัยทั้ง 5 เรื่องข้างต้นมีวัตถุประสงค์งานวิจัยที่คล้ายกันคือ การพัฒนาชุดฝึกอบรม ทดลองใช้และประเมินผลการใช้ชุดฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างงานวิจัยเรื่องที่ 1-4 เป็นครูสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูปฐมวัย ผลการวิจัยพบคล้ายคลึงกัน ดังนี้ 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจากชุดฝึกอบรมของครูหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 3) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกลอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และงานวิจัย เรื่องที่ 5 พบว่าการใช้ชุดฝึกอบรมได้เกิดผลกับนักเรียนระดับปฐมวัยศึกษา คือ มีสมาธิ มั่นใจ และตั้งใจทำงาน รู้จักแก้ปัญหา มีการวางแผนการทำงาน มีความสุขและมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ในปี 2554 สุวรรณียะหะกร วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนรู้สำหรับครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเขียนได้วิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่อง การจัดการเรียนรู้สำหรับครูเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพ $E_1 / E_2 = 73.27/76.47$ โดยชุดฝึกอบรมทางไกลมีประสิทธิภาพเข้าใกล้เกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ $75/75$

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีการทำวิจัยแต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อการฟัง การพูดและการอ่าน ดังนี้

เทอร์เรนซ์ ทีพินัน และโลรี ฮิมฟิล (Terrence Tivnan and Lowry Hemphill 2005: 419-441) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบรูปแบบการสอนการอ่านออกเขียนได้ 4 รูปแบบในโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านออกเขียนได้ต่ำ ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 รูปแบบการสอนสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นในเรื่องการอ่านคำ การสะกดคำ และความสามารถอ่านแล้วเข้าใจเรื่อง

แอนเดรท เกส และแอนทา โอซาลา (Andrejs Geske and Antra Ozola 2008: 71-77) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ระดับประถมศึกษา พบว่าตัวแปรด้านสภาพครอบครัว ด้านการศึกษาของพ่อแม่ ด้านการอ่านออกเสียงในวัยอนุบาล ด้านความรู้สึกสนุกสนานที่ได้รับจากการอ่านเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ระดับประถมศึกษา

แอนนี่ ฟิชเชอร์ (Annie Fisher 2008: 19-28) วิจัยเรื่อง การสอนภาษาเพื่อความเข้าใจและการวิเคราะห์การอ่านออกเขียนได้โดยใช้การแนะนำการอ่าน โดย ผลการวิจัยปรากฏว่าทั้งสามห้องเรียนมีความเข้าใจในการอ่านและการวิเคราะห์อยู่ในระดับดี

สรุปผลจากงานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การสอนภาษาด้านส่งเสริมการฟัง การอ่านและการพูดระดับประถมศึกษาที่ได้ผลคือการใช้แบบฝึก ชุดการสอน การใช้เทคนิค K W L การแนะนำการอ่าน และผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านมีความสัมพันธ์กับเจตคติเป็นอย่างดี ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล พบว่า ทำให้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูสูงขึ้น และผู้ใช้ชุดฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ผ่านชุดฝึกอบรม ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ได้นำข้อความรู้ที่ได้มาพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลโดยยึดโครงสร้างการสร้าง ชุดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุดฝึกอบรม และในการสร้างเนื้อหาในชุดฝึกอบรม ได้เน้นให้ผู้ใช้ชุดฝึกอบรมได้เรียนรู้ตามลำดับ ในส่วนเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ภาษาเน้นจัดกิจกรรมสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่านและการเขียนภาษาและจัดให้มีการเรียนจากแบบฝึก และกิจกรรมเสริมทักษะทางภาษา รวมทั้งให้แนวทางที่ชัดเจนในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฟัง การอ่านและการพูดในวิชาภาษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา